

SPOLUPRÁCE ŠKOLY A RODINY S DÍTĚTEM S HANDICAPEM

Ing. Miroslava Marková

Bakalářská práce
2014



Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Ústav školní pedagogiky

akademický rok: 2013/2014

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Ing. Miroslava MARKOVÁ**
Osobní číslo: **H10869**
Studijní program: **B7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Učitelství odborných předmětů pro SŠ**
Forma studia: **kombinovaná**

Téma práce: **Spolupráce školy s rodinou dítěte s handicapem**

Zásady pro vypracování:

Zpracování rešerše a studium odborné literatury – rodina a škola, spolupráce rodiny a školy, handicapované dítě, inkluzivní vzdělávání.

Vymezení terminologie a teoretických východisek z oblasti speciální pedagogiky.

Realizace kvantitativního výzkumu formou dotazníkového šetření.

Zpracování a vyhodnocení získaných dat, včetně jejich interpretace.

Prezentace výsledků výzkumu, jejich shrnutí a doporučení pro praxi.

Rozsah bakalářské práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

BARTOŇOVÁ, Miroslava a Marie VÍTKOVÁ. Strategie ve vzdělávání dětí a žáků se speciálními vzdělávacími potřebami: texty k distančnímu vzdělávání. Brno: Paido, 2007. ISBN 978-80-7315-158-4.

ČERMÁK, Michal. Jak se stát férovou školou I.: diskriminace ve školství z pohledu práva. Brno: Liga lidských práv, 2010. ISBN 978-80-903473-8-0.

GAVORA, Peter. Úvod do pedagogického výzkumu. ISBN 978-80-7315-185-0.

LECHTA, Viktor. Základy inkluzivní pedagogiky: dítě s postižením, narušením a ohrožením ve škole. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-679-7.

PANČOCHA, Karel. Perspektivy výzkumu inkluzivního vzdělávání. Brno: Masarykova univerzita, 2011. ISBN 978-80-210-5663-3.

TANNENBERGEROVÁ, Monika a Katarína KRAHULOVÁ. Jak se stát férovou školou II.: inkluzivní vzdělávání v praxi. Brno: Liga lidských práv, 2010. ISBN 978-80-87414-02-6.

Vedoucí bakalářské práce:

Mgr. Hana Navrátilová
Ústav školní pedagogiky


Datum zadání bakalářské práce:

23. ledna 2014


Termín odevzdání bakalářské práce:

2. května 2014

Ve Zlíně dne 23. ledna 2014


doc. Ing. Anežka Lengálová, Ph.D.
děkanka




doc. PaedDr. Adriana Wiegerová, Ph.D.
ředitelka ústavu

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE


Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně 7.4. 2014

.....


1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací;

(1) Vysoká škola nevýdělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) *Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlížení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.*

(3) *Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.*

2) *zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:*

(3) *Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacího zařízení (školní dílo).*

3) *zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:*

(1) *Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.*

3). *Odporují-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.*

(2) *Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užít či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.*

(3) *Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jím dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlédne k vyšší výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.*

ABSTRAKT

Předložená bakalářská práce je zaměřena na spolupráci školy a rodiny s dítětem s handicapem. Cílem práce je ukázat jak tato spolupráce u nás funguje, jakou má úroveň a zda škola napomáhá rodinám v jejich nelehké situaci nebo je tomu naopak.

Nejprve je teoreticky zpracována problematika slova handicap, následuje pak rozbor rodiny s dítětem s handicapem a pomocných činností vedoucí k usnadnění v jejich životní situaci a závěr teoretické části patří k popisu možností vzdělávání dětí s handicapem na běžných školách.

V praktické části je proveden dotazníkový výzkum, který je založený na spolupráci školy a rodiny s dítětem s handicapem.

Klíčová slova: handicap, stigma, normality, efektivita, deprivace, frustrace, didaktické a kompenzační pomůcky, edukce, integrace, patologické jevy, zraková stimulace, braillovo písmo, dotazníková metoda,

ABSTRACT

The bachelor thesis is focused on the cooperation between the school and the family of the handicapped child. The aim of this thesis is to show how the cooperation functions these days, what its standards are and whether the school really helps the families in the time of need or is it the other way round.

Firstly, the meaning of the word „handicapped“ is worked out theoretically. It is followed by analysis of the family with handicapped child and the auxiliary procedures that should lead into facilitation in difficult times. The end of thesis is dedicated to the description of the educational possibilities of handicapped children at basic schools.

In the practical part of the thesis the questionnaire survey is carried out. The survey is based on the cooperation between the school and the family of handicapped child.

Keywords:

Handicap, stigma, normality, efficiency, deprivation, frustration, didactical utilities and adaptive technology, integration, pathological effects, stimulation of sight, braille, questionnaire survey

Na tomto místě bych chtěla poděkovat vedoucí mé bakalářské práce Mgr. Hance Navrátilové za vedení, rady a připomínky, které významně napomohli ke vzniku této práce a taky všem rodinám, které mi podaly věcné informace k danému tématu.

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD	7
I TEORETICKÁ ČÁST	9
1 VYMEZENÍ POJMŮ	10
1.1 CO JE HANDICAP A KDE VZNIKL	10
1.1.1 Psychologové zabývající se výchovou postižených dětí	11
1.2 STIGMA	12
1.2.1 Tělesné postižení	13
1.2.2 Mentální postižení	14
1.3 DALŠÍ POUŽÍVANÉ POJMY	15
2 RODINA S POSTIŽENÝM DÍTĚTEM	16
2.1 REAKCE RODIČŮ NA POSTIŽENÉ DÍTĚ	16
2.1 HLEDÁNÍ VZDĚLÁNÍ PRO DÍTĚ S HANDICAPEM	18
2.1.1 Poradenské služby	18
2.2 ORGANIZACE NAPOMÁHAJÍCÍ RODINÁM S DĚTMI S HANDICAPEM	21
3 ŠKOLA A HANDICAPOVANÉ DÍTĚ	23
3.1 USKUTEČNĚNÍ VZDĚLÁNÍ	24
3.2 PODMÍNKY PRO VZDĚLÁVÁNÍ ŽÁKŮ S HANDICAPEM	25
3.2.1 Výhody integrace	29
3.3 ASISTENT PEDAGOGA	30
3.4 INDIVIDUÁLNÍ VZDĚLÁVACÍ PLÁN (IVP)	31
3.5 SPOLUPRÁCE RODINY A ŠKOLY	32
II PRAKTICKÁ ČÁST	34
4 CÍL BAKALÁŘSKÉ PRÁCE	35
4.1 METODA VÝZKUMU	35
4.2 VLASTNÍ PRŮZKUM SPOLUPRÁCE ŠKOLY A RODINY S DÍTĚTEM S HANDICAPEM	36
5 SPOLUPRÁCE ŠKOLY A RODINY S DÍTĚTEM S HANDICAPEM	50
5.1 NÁZOR A SNAHA O ŘEŠENÍ	50
ZÁVĚR	52
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	53
SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK	56
SEZNAM GRAFŮ	57
SEZNAM TABULEK	58
SEZNAM PŘÍLOH	59

ÚVOD

Celým daným problémem, který si my, se štěstím zdravých dětí, ani nepředstavujeme, se nejvíce zabývají pouze rodiče postiženého dítěte. Nikoho z nás by během života ani nenapadlo, přemýšlet třeba jenom nad tím, jak se mé dítě dostane do třídy nebo jako se bude učit, když bude mimo školu trávit čas po nemocnicích, jak si zajde na toaletu, jak opíše učivo z tabule, když špatně vidí a spoustu dalších, pro nás samozřejmých a běžně proveditelných věcí v životě. Nemáme důvod se zabývat těmito věcmi do té doby, dokud se nás tento problém osobně netýká. A právě my, budoucí školští pracovníci, bychom měli vědět alespoň minimum o dané problematice, abychom umožnili takto dětem s handicapem důstojně získat vzdělání, aby se i přes všechny potíže, které je potkaly, necítily vyčleněny ze společnosti, ze života a sociálního dění.

Jakékoliv postižení vnese do života dítěte překážky nejrůznějšího druhu a to jak ve vztahu ke společnosti, tak i ve vzájemných vztazích s nejbližšími. Velkou část svého života stráví zdravé dítě ve škole a ne jinak by tomu mělo být u dětí s postižením. Po narození mé dceřry jsem trávila 21 dnů v nemocnici a měla jsem možnost pozorovat maminky, kterým se narodilo dítě s postižením, jak přizpůsobují veškerý život tomuto údělu a jak se seznamují s problémem, který se v průběhu života jejich dítěte bude prohlubovat. A již v nemocnici byly seznámeny i s obtížemi při vzdělávání těchto dětí. Hovory s matkami v tak komplikované situaci mě přivedly k tématu bakalářské práce - spolupráce školy a rodiny dítětem s postižením.

Nikdy bych nevěřila, jak velkou úlohu hraje při pomoci těmto rodinám charakter každého člověka. Mít dítě s handicapem ve své škole totiž znamená ohromnou pomoc takovému dítěti a množství práce nad své školní povinnosti téměř každého zaměstnance školy. Každý zde, včetně spolužáků a dětí ve škole, by měl v případě potřeby být ochoten pomoci dítěti v nejrůznějších situacích, které jsou pro zdravé dítě obyčejnou a nepodstatnou rutinou, ale pro dítě s postižením může jít bez pomoci druhých o neřešitelnou věc. Jde hlavně o to, abychom všichni dokázali přistupovat k těmto dětem se zájmem, angažovali se v pomoci jim, byli k nim otevření a pomáhali jim. Handicap není jen jev možného znevýhodnění, ale má pro dítě, potažmo i pro dospělého, širší filozoficko-sociálně- duchovní kontext.

Cílem mé bakalářské práce je zjistit, jak v nelehké životní situaci, kterou rodina s dítětem s postižením má, napomáhá školní instituce zařadit takové dítě do běžného základního

vzdělávacího proudu, zda usnadňuje rodičům v nelehké situaci při výběru potažmo pak při studiu na škole nebo naopak nemá tato základní školní instituce zájem o začlenění takových dětí do výuky a doporučuje umístění do zvláštních škol určené pro tyto děti.

Předložená bakalářská práce se snaží napomoci budoucím pedagogům se nebát přijmout práci ve škole, kterou navštěvuje dítě s postižením a snažit se nad rámec svých pedagogických a pracovních povinností začlenit takového žáka nejen do výuky samotné, ale i do kolektivu dětí v dané třídě, potažmo škole. V bakalářské práci je nejprve teoreticky zpracována řešená problematika a jsou vysvětleny některé pojmy související s handicapem, je utvořen popis některých pojmů. V praktické části je vysvětlen dotazníkový výzkum a zjištěné závěry ve vztahu školy a rodin s handicapovanými dětmi.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 VYMEZENÍ POJMŮ

V následující kapitole podrobně charakterizujeme pojem handicap, jaké má rysy, znaky. Jak se formuluje tělesné postižení jako fenomén i životní realita.

1.1 Co je handicap a kde vznikl

Pokud budeme podrobněji zkoumat slovo **handicap**, zjistíme, že se objevilo v Anglii někdy kolem roku 1827 – „*ruka v klobouku*“, jenž označuje los, kterým se určuje, které z lehčích, starších či trénovanějších koní ponesou větší zátěž nebo pokoušou delší cestu, aby tak byly podmínky pro závodění pro všechny stejné a spravedlivé. Pro lidi se tento pojem začal používat o mnoho později a znamenal *zátěž* nějakého onemocnění, tělesné vady či postižení. Mluvíme tedy o znevýhodnění určitých osob vůči jiným osobám, většinou bez vlastního zavinění. Může tedy jít o genetické, vrozené nebo v průběhu života působící sociální a sociálněpsychologické faktory, potažmo nemoci, které ovlivní život jedince. Nemoc či odchylka je společenským handicapem. Pro postižené lidi nemívá jejich handicap jiný než negativní význam. „**Rozlišování zdraví a nemoci, eventuálně normality a efektivity je podmíněno kulturně historicky a sociálně psychologicky.**“ (Vágnerová, Moussová, Štech, 2004, s. 33).

Jak uvádí Vágnerová a kol., 2004, určit přesnou diferenci mezi těmito dvěma stavy se pro laika zdá velmi jednoduché, ale ve skutečnosti není tak jednoznačné a nemá trvalý charakter. Je závislé na aktuálních platných názorech dané společnosti, co je v ní považováno za abnormální, omezující a co je tolerováno jako přijatelné. Základ pro toto hodnocení představuje profesionální, medicínský názor na stav člověka (*objektivní mínění*) a názor veřejnosti (*laické mínění*), který bývá medicínským názorem ovlivněno. Veřejnost vnímá pouze zjevné odchylky somatických a psychických funkcí, odrážející se ve změnách zevnějšku člověka a jeho chování (např. ekzémy, tělesné deformace, halucinace, epilepsie,..). Díky vzestupu prestiže medicíny je názor na nemocné a postižené osoby v našich kulturně historických podmínkách významně ovlivněn. V současnosti dochází k rozšíření kategorií určujících, kdo je nemocný a jak, a zároveň dochází ke snižování sociální tolerance i k běžným odchylkám. Stále více lidí je považováno za nemocné, protože se někde léčí nebo mají určité, byť i nevýznamné potíže. (Bohužel se i rodí více dětí s postižením a podléhá nemocím větší počet lidí, zejména civilizačním chorobám, jako jsou alergie, nádorová a cévní onemocnění). Díky medicíně vzniká mírný pokles negativního přístupu k nemocným.

1.1.1 Psychologové zabývající se výchovou postižených dětí

Louise Le Guillant - zakladatel francouzské sociální psychiatrie, jenž odmítá povrchní přístup k postiženým. Musíme si uvědomit, že ve většině případů postižení jedinci disponují nedostatečnými rozumovými předpoklady, které se nedají zlepšit žádnou lékařskou technologií, a my musíme co nejlépe využít tohoto omezeného lidského kapitálu. Dle Guillanta je toto využití především věcí pedagogiky, kdy již ve škole se snažíme co nejlépe komunikovat a vzdělávat postižené děti. K výchově handicapovaných dětí je potřeba dobře ovládat psychomotorickou výchovu – *edukci*. Díky ní se snažíme nalézt kompenzační cesty výchovy. Samozřejmě, že Guillatnt neodmítá ani *reedukci* – což je znovuoživení toho, co už v člověku nějak je, ale v našem případě je příliš potlačeno a skryto.

Alfred Binet – vytvořil první test inteligence, jenž tvoří základ pro dnešní IQ tesy. Se svým kolegou *Theodorem Simonem* vytvořil inteligenční škály, které měly určit studenty, jež vyžadovali nadstandardní pomoc při zvládnutí vyučované látky.

Tradiční pojetí handicapu převládá až od 60. let minulého století. V západní Evropě dochází k demokratizaci školství a dochází k rozšíření povinné školní docházky z 8—9 let. Samozřejmě se začínají objevovat první problémy jako např. úroveň některé kategorie žáků. Vedle dyslektiků, dysgrafiků, retardovaných dětí apd. se začínají objevovat např. hyperkinetici, což jsou problémoví žáci, žáci obtížně vychovatelní apod. Podle *B. Charlota* byly tyto druhy shrnuty do společného názvu – *teorie sociálně kulturního handicapu*. Do té doby se za vznik handicapu považuje i nesprávné či nedostatečné využití psychologických a pedagogických prostředků, chybnou logikou při práci s dítětem, se špatnou výchovou, jež může změnit povahu a charakter osoby.

B. Charlota, francouzský psycholog, který vytvořil tři teorie handicapu:

- *handicap jako výsledek kulturního nedostatku*: nekázeň, agresivita apod., jde o problémové děti, jimž chybí důvěra v sebe. Větší procento takových dětí pochází z rodin s nízkým socioekonomickým statusem

- *handicap jako výsledek kulturního konfliktu*: tato koncepce vychází z toho, že děti z rodin z nižších sociálních vrstev vyrůstají v odlišných „kulturních“ podmínkách, než děti z vyšších vrstev a škola má svou kulturou blíže k těm dětem uvedeným za druhé. **„Vidíme především to, že tím, že škola explicitně neposkytuje to, co požaduje, vyžaduje jednotně ode všech, které přijímá, aby měli to, co nedává, tj. vztah k jazyku a ke kultuře, který se vytváří jedině oním zvláštním způsobem vštěpování (prožitou zkušeností).**

(Vágnerová, Hadj-Mousová, Štech, 2004, s. 44). Handicap problémových dětí jako takový však škola nemůže nahradit. Zkušenosti z rodiny, které má dítě z nižších sociálních vrstev, jsou velmi hluboce zapsány v jeho podvědomí. Musíme si však i uvědomit, že právě rozdílná kvalita i úroveň zkušeností a poznatků dětí je právě pro školu tou potenciální velkou šancí. Tato rozmanitost nám umožňuje lépe chápat a učit se spolupracovat s dětmi s nějakým daným handicapem.

- *handicap jako výsledek selhání instituce*: jde o selhávání školy jako instituce v její organizaci, osnovách výuky, metodách práce, postojů učitelů apod. Podle některých psychologů v čele s **Tonnucim**, se škola za posledních 100 let ve své podstatě nezměnila. Škola dříve sloužila k doplnění kultury dětí z vyšších vrstev – např. vztah k poznávání a ke studiu, čtení, psaní, historii apod. Škola měla za úkol doplnit to, co tyto děti potřebovaly k úspěšnému zařazení do života. Což se ve své podstatě děje dodnes a tak děti, jež nejsou kulturně vyspělé, mají start k rozvoji dalších kultur poněkud opožděný a škola se k tomuto stavu nepřizpůsobuje. Proto handicap, který vzniká u dítěte, vyplývá z jeho neschopnosti osvojit si efektivně poznatky a normy, které škola předává.

Zdeněk Matějček – světově uznávaný dětský psycholog, který se zabýval studiem podmínek vývoje dětí v ústavech – v prostředí psychického strádání neboli *deprivace*. „**Největší hrdinové na světě jsou lidé, kteří se dokážou starat o postižené děti.**“ (marinka, 2014)

1.2 Stigma

„**Trvalé postižení či chronické onemocnění může být sociálně psychologicky hodnoceno jako stigma.**“ (Vágnerová, Moussová, Štech, 2004, s.19). Jde o znak ztěžující a omezující normální život, jenž znevýhodňuje danou osobu. Nejedná se o vlastnost člověka, ale jde o způsob, jakým jsou tito jedinci vnímáni a hodnoceni v dané společnosti. Stigma do určité míry mění identitu člověk a zvláště viditelně u dětí, kdy se např. nechtějí hrát s dítětem s postižením celou dobu nebo jej ani nepřijmou do kolektivu, apod. Toto stigma se v průběhu života prohlubuje, jelikož jedinec přejímá postoje společnosti vůči svému defektu – dle reakce veřejnosti člověk zjišťuje jaké sociální důsledky má určité stigma. Každá taková osoba s postižením si proti takovému postoji společnosti utváří nejrůznější způsob obrany tak, aby si zachovala v dané situaci duševní rovnováhu a nenarušila si vlastní identitu. U dětí by v takovém případě měli napomáhat rodiče popř. sociální pracovníci, kteří napomáhají takovým rodinám v nelehkých situacích. Dost často se stává, že si dítě s handicapem začne vytvářet obranné stereotypy (ukřivděnost, podezíravost, apod.),

kteřé pak používá bez ohledu na vyhodnocení dané situace a zda je postoj k situaci oprávněn či ne. Tyto stereotypy ovlivňují chování dítěte po celý další život a jen zřídka kdy se jich dokáže zbavit. Pouze osoby s později vzniklým tělesným postižením si často uchovávají kontakty se zdravými. Postižený jedinec vnímá postoje ve svém okolí mnohdy citlivěji než by si jich všímal za normálních okolností. Jeho role vzbuzuje ve společnosti různé emoce, často závislého, odlišného člověka.

Stigma má ke vztahu k lidskému tělu dvojí hledisko:

- *Diskreditovaný* – osoba s postižením má zcela zřejmé znaky, tyto znaky ovlivňují sebepojetí osobě dané a její vztah s jinými osobami
- *Diskreditovatelný* – osoba nenese zjevné znaky stigmatu, ale má závažnou orgánovou či jinou poruchu, kterou tají a která ji výrazně ovlivňuje v běžných životních aktivitách (astmatici, diabetici, osoby s fobií atd.) Celý život prožijí se značnou sebekontrolou, aby utajili své stigma.

Prahovost stigmatu – liminality stigmatu

Prahovost stigmatu se nám snaží najít rozhraní mezi člověkem nemocným, který žije v sociálním odkladu, dokud se mu neuleví a tělesně postižený, jenž stráví v podobném stavu zbytek života. Jedná se o dobu, kdy člověk s nemocí, která nemůže být uspokojivě a bez následků vyléčena, přechází do situace člověka s postižením.

1.2.1 Tělesné postižení

Jde o celkové nebo částečné omezení hybnosti. Buď se jedná o přímé postižení pohybového aparátu, nebo je pohyb omezený v důsledku jiných příčin (srdeční choroby, revmatické choroby aj.) U těžších forem je postižena hrubá i jemná motorika, gestikulace, mimika, řeč, kreslení, psaní a všechny tvořivé i pracovní činnosti.

Význam těchto slov zahrnuje dvě většinou navzájem se prolínající skupiny:

- *Chronické onemocnění* – obvykle jde o nevléčitelné onemocnění, zahrnuje dlouhodobě výrazně nepříznivý zdravotní stav. V jeho případě má člověk s postižením omezený život o různé zákazy příkazy týkající se jeho životosprávy, dodržování léčebných opatření apod. Významně snižuje kvalitu života dané osoby a zároveň i lidem z jeho blízkého okolí
- *Lokomoční (pohybové) postižení* – je znemožnění hybnosti až znemožnění pohybu, dysfunkce motorické koordinace, poruchy nosného a hybného aparátu, amputace, apod. Takové poškození je patrné na pohled a mají charakter trvalého snížení funkční výkonnosti.

Zrakové postižení – se projevuje narušením kognitivní funkce, orientace v prostoru a samostatným pohybem, což sebou může nést i psychické důsledky. Toto postižení však nemusí ovlivnit celý vývoj osobnosti, pokud výchovné vedení pomáhá při navazování vztahů k ostatním lidem a odstraňování nedostatků ve smyslovém poznávání.

Sluchové postižení – dítě je závislé na vizuálně-pohybových prostředcích (artikulační znaky, náznakový systém apod.) nebo na komunikační formě neslovní podstaty, jako je mimika, gesta či pantomima, ale především znakový jazyk.

Řečové vady – narušení komunikační schopnosti může vést k problémům i v oblasti sociální a psychické. Děti s tímto handicapem poměrně dobře zvládají učivo na základě osnov, ale předpokladem je intenzivní logopedická péče, která v rámci možností zajistí odstranění poruchy.

1.2.2 Mentální postižení

Rozumíme stav charakterizovaný celkovým snížením intelektových schopností, které v sobě zahrnují schopnost myslet, schopnost učit se a schopnost přizpůsobovat se svému okolí. Jde o stav trvalý, často označován jako demence a u žáků s tímto postižením dochází k zaostávání vývoje rozumových schopností, k poruchám chování či k odlišnému vývoji některých psychických vlastností. Synonymum pro mentální postižení je *mentální retardace*, jenž může být stanovena do dvou let života dítěte. Po druhém roce hovoříme o přítomných obtížích jako o *demenci*. Z pohledu lékařské vědy dochází k definici a následné určení diagnózy stanovením inteligenčních koeficientů pod 70. Některé učebnice uvádějí men-

tální postižení při IQ méně než 85. Dle stupně závažnosti se pak podle mezinárodní klasifikace rozlišuje:

Lehká mentální retardace: IQ 69 - 50

Středně těžká mentální retardace: IQ 49 -35

Těžká mentální retardace: IQ 34 - 20

Hluboká mentální retardace: IQ 19 a níže

Jiná retardace: intelektové schopnosti dítěte jsou výrazně sniženy a mentální retardace je u něj zřejmá, avšak vzhledem k těžkému kombinovanému postižení a poruchám chování nelze zrealizovat spolehlivé vyšetření

Nespecifikovaná mentální retardace: intelektuální schopnosti dítěte jsou výrazně sniženy, ale pro nedostatek informací nelze daného jedince zařadit do některé z výše uvedené kategorie. (sancedetem, 2014)

Autismus – neschopnost dítěte interakce a komunikace, vyznačuje se stereotypním způsobem chování. Žáci trpící lehčí formou autismu a pokud nejsou mentálně postiženi mohou být vzděláváni ve speciálních třídách základních a středních škol. (Machalík, 2013, s. 35)

1.3 Další používané pojmy

Ke slovu handicap se v českém prostředí vztahují specifické české pojmy, které se používají pouze v českém prostředí.

Zdravotní postižení

Tento výraz doslovně znamená, že je nějak narušené zdraví. „Obecně označuje fakt, že je porušena, omezena či znemožněna, tzn. Postižena nějaká funkce, schopnost nebo výkon v nějaké činnosti, primárně odkazuje jak na poruchu, orgánovou vadu a omezenou schopnost, tak na vliv tohoto omezení na život jedince.(Novosad, 2011, s. 90).

Invalida, invalidita

Jde o typicky česky používané slovo, které pochází z francouzštiny a angličtiny, kde znamenaly znehodnocený, slabý, neplatný či něčemu neodpovídající (opakem je validita). V českém pojetí jde o osobu s postižením, jež pobírá invalidní důchod.

2 RODINA S POSTIŽENÝM DÍTĚTEM

Pro dítě s postižením je rodina to nejdůležitější co má a je to místo, kde se ve své roli sebe-realizuje. Vztahy v rodině nelze přesně definovat, protože závisí nejen na sociálním postavení každé rodiny, ale jsou spojeny i s otázkou náboženství, morálky a samostatných hodnot, které každá rodina považuje za důležité. Právní řád České republiky chrání celý soubor hodnot, na kterých se většina společnosti shodne, ale definice rodiny, jako takové, v něm stále chybí, protože obsah pojmu se neustále mění. Obecně můžeme říci, že jde o rodinné vztahy (manžel x manželky, matka x dítě, otec x dítě, popř. prarodiče x vnuci), jež se snaží udržovat a rozvíjet vzájemné citové, morální a sociální vazby. Rodina má velký vliv na budoucí populaci a právě proto by rodiny s dětmi se zdravotním postižením měly mít co nejvyšší a nejefektivnější právní ochranu. Rodina s dítětem s postižením má určitá specifika, kterými se odlišují od běžných rodin.

Odlišné zvládání situací v rodině souvisí s následujícími faktory: (Musil, Šrajfer, 2008, s. 9)

- **Charakteristika rodiny** – vlastnosti jednotlivých členů, vžitě chování rodiny jako skupiny, apod.
- **Očekávání vůči rodině** – rodina je součástí společnosti a společnost od rodiny a jejích členů očekává určité chování
- **Podpora rodiny** – rodina jako součást společnosti očekává podporu a pomoc v určitých životních situacích

2.1 Reakce rodičů na postižené dítě

Reakce rodičů na zjištění, že jejich dítě má určité postižení, má své nejen typické projevy, které se v mnohém slučují s reakcí na závažné onemocnění, jenž se týká dítěte, ale i rodičů. Doba, kdy je dítě definitivně považováno za postižené, tedy kdy je potvrzena odchylka od normálního stavu a je určena přesná diagnóza, můžeme označit jako **krizi rodičovské identity**. Rodiče musí změnit svůj výchovný postoj, požadavky a očekávání, které rodiče kladou na dítě, pokud je toto postižené již od narození. Pokud se tak stane během reálného život, musí přehodnotit dočasné požadavky a očekávání a přizpůsobit vše dané situaci a vycházet z možností, jež jsou nabízeny. Tímto postojem totiž ovlivňují vývoj osobnosti takového dítěte. Rodiče si často myslí, že jejich děti jsou chudáci.

Zaznamenáváme tři fáze reakcí rodičů, kteří se dozvědí o handicapu svého dítěte:

Fáze šoku a popření – situace, do které se rodiče dostali je velmi traumatizující skutečnost, že je dítě trvale poškozené. Proto se jim těžko tato skutečnost těžko připouští a dochází k jejímu popření („To není možné, to nemůže být pravda.“). Rodiče ztrácejí psychickou rovnováhu a propadají v totální stresovou situaci, musí se vyrovnat s danou zátěží, kterou vůbec neočekávali. Jinak se však k celé situaci staví rodiče, kdy jsou sami postiženi nebo mají jedno dítě již postiženo.

Postupná akceptace reality, vyrovnávání se s problémem – rodiče získávají nové informace o dané situaci, snaží se pochopit charakter postiženého dítěte a možnosti jeho dalšího rozvoje, byť omezeného. Správnému pochopení dané situace však neustále brání emocionální stav (zoufalství, deprese,...). Doba vyrovnání se s danou situací záleží na zralosti rodičů, na jejich životních zkušenostech, na kvalitě jejich citového zázemí, psychickém stavu a frustrační toleranci. Snaží se udržet *psychickou rovnováhu*, pomalu se adaptují na danou situaci, vytvářejí si obranné mechanismy, jako jsou *obrana a útok*. Jejich volby vychází ze zkušeností, osobní dispozice a temperamentu každého člověka.

Útokem se každý snaží bojovat nějakým způsobem s nepřijatelnou a ohrožující situací (agresivita vůči zdravotníkům, pedagogickým pracovníkům, eventuálně k jiným osobám, o kterých si daný rodič myslí, že zavinili danou situaci.)

Obranou se snaží uniknout ze situace, kterou nedovede uspokojivě zvládnout nebo se s ní vyrovnat (popření situace-chová se nadále tak, jako by bylo dítě zdravé, únik do fantazie – přání rodičů, práce v nějakém sdružení zabývající se handicapovanými dětmi, rezignace-rodiče se vzdávají svých cílů, únik do izolace – distancování od vnějšího světa, jenž rodiče zraňuje svým projevem).

Akceptace daného problému probíhá dlouhý časový úsek a je závislá u každého individuálně. Rodiče se zde snaží najít alespoň nějaké malé zlepšení, když už nelze dítě úplně uzdravit. Snaží se částečně přijat dříve zcela odmítanou situaci.

Rodiče nakonec dosahují více či méně realistického postoje – akceptují dítě jaké je a jsou ochotní je rozvíjet v mezích jeho možností. Avšak nejistota, kterou rodiče v této situaci prožívají, působí jako značná zátěž, jež vyvolává úzkost a strach.

2.1 Hledání vzdělání pro dítě s handicapem

Každý rodič se pro své dítě snaží získat to nejcennější v životě a to je *vzdělání*. Ne jinak je tomu i u rodičů s postiženým dítětem. Snaží se najít pro své dítě tu nejlepší cestu a jen ve velmi málo případech si rodiče můžou vybírat. Bohužel většinou se nacházejí v roli žadatele či dokonce prosebníka, aby své dítě mohli zařadit do hlavního vzdělávacího proudu. **„Obecně stále u nás platí, že český vzdělávací systém není příliš připraven na přijetí odlišných dětí.“** (Michálek, 2013, s. 14). Je velmi smutné, že to platí i pro základní školy, přestože docházka do základní školy je základním právem a současně povinností každého člověka.

Dost často se rodina s dítětem s handicapem setkává při výběru školy s oběma formami diskriminace:

- *Přímá diskriminace*: nám ukazuje, že je s někým zacházeno rozdílně, pouze na základě jeho věku, zdravotního postižení, náboženského vyznání nebo sexuální orientace (výzkum v roce 2012 nám ukázal, že 1/3 dětí ve speciálních školách je romského původu, což poukazuje na to, že romské děti mají menší šanci na základní školní vzdělání a jsou přiřazovány k dětem s opravdovým handicapem, které patří do speciální školy a kterým se pak na úkor romských dětí nedostává tolik péče, které je zapotřebí k dosažení přiměřeného vzdělání dětí s handicapem)
- *Nepřímá diskriminace*: nás upozorňuje na to, že je uplatňované pravidlo nebo postup, které se jeví jako neutrální, ve skutečnosti silně znevýhodňuje osobu nebo skupinu osob s určitou konkrétní charakteristikou. Původce postupů či daných pravidel si nemusí být praktických důsledků vědom.

„Správný výběr školy, spokojenost dítěte ve škole, jeho příprava na další studium a co možná nejvíce samostatný život, to jsou okamžiky, které významně ovlivní kvalitu života dětí i pečujících rodin.“ (Jan Michálek, 2013, s 14).

2.1.1 Poradenské služby

Rodiče můžou při určení vzdělání svého potomka využívat poradenské služby *speciálně-pedagogického centra* (SPC), které poskytuje poradenské služby rodinám s dítětem s postižením. Určuje a diagnostikuje, zda se jedná o budoucího žáka se zdravotním postižením nebo zdravotním znevýhodněním. Napomáhá rodičům s výběrem školy pro své dítě, poskytuje poradenské služby při výchově a vzdělávání žáků se zdravotním postižením,

jakož i připravuje posudky pro účely uzpůsobení maturitní zkoušky. Činnost tohoto centra se uskutečňuje ambulantně na pracovišti centra nebo návštěvami pedagogických pracovníků centra ve školách školských zařízení, případně v rodinách. Každé doporučení centra je předem projednáno buď přímo s žákem nebo s jeho odpovědným zástupcem a je potvrzeno podpisem daného doporučení. V týmech SPC působí speciální pedagogové, psychologové a sociální pracovníci. Tyto týmy však mohou být dle druhu a stupně zdravotního postižení doplněny od další odborné pracovníky. SPC jsou velmi důležité při konzultaci zákonného zástupce s pedagogy ve škole. Nabízí jak přímou práci se žákem, tak konzultace se zákonným zástupcem nebo pedagogem. Napomáhá při výběru kompenzačních pomůcek apod. Dále může rodina využít *poradnu* vytvořenou *přímo na škole*, kterou si vybrali, což zabezpečuje výchovný poradce a školní metodik prevence. Někdy může být na škole i školní psycholog nebo školní speciální pedagog. Škola zajišťuje poradenské služby v rozsahu odpovídajícím počtu a vzdělávacím potřebám žáků školy. Poradna napomáhá určit speciální potřeby žáků na základě psychologických a speciálně-pedagogických diagnostik a odborných posudků. Nebo mohou využít *poradnu mimo školní instituci*, která zjišťuje pedagogické-psychologickou připravenost žáků na povinnou školní docházku a vydává o ní zprávu, doporučuje zákonným zástupcům a ředitelům škol návrhy podpůrných nebo vyrovnávacích opatření, zařazení do vzdělávacího programu a přizpůsobení se vzdělávacím potřebám žáka. Poskytuje metodickou podporu škole.

Je velmi nutné, aby rodič vždy vnímal takové pracovníky jako své partnery a aktivně s nimi spolupracoval a zároveň, aby tito pracovníci měli potřebné vzdělání, zkušenosti z praxe a snahu nadále se rozvíjet a prohlubovat své znalosti z dané problematiky. Musí respektovat právo zákonných zástupců a zletilých studentů, kteří jsou jejich klienty, na podrobné informace o účelu, průběhu a postupech vyšetření a o službách, které na základě toho vyšetření mohou být nabídnuty.

Standartní činnost SPC

Vyhláška MŠMT č. 72/2005 Sb. uvádí výčet činností (služeb), které poskytují jednotlivým žákům s daným zdravotním postižením, ale i jejich zákonným zástupcům, školám a školským zařízení. Jedná se o tyto činnosti:

- vyhledávání žáků se zdravotním postižením
- komplexní diagnostika žáka (speciálně-pedagogická a psychologická)

- tvorba plánu péče o žáka (strategie komplexní podpory žáka, pedagogicko-psychologické vedení apod.)
- přímá práce se žákem (individuální a skupinová)
- včasná intervence
- konzultace pro zákonné zástupce, pedagogické pracovníky, školy a školská zařízení
- sociálněprávní poradenství (sociální dávky, příspěvek apod.)
- krizová intervence
- metodická činnost pro zákonné zástupce, pedagogy (podpora při tvorbě individuálního vzdělávacího plánu)
- kariérové poradenství pro žáky se zdravotním postižením
- zapůjčení odborné literatury
- zapůjčení rehabilitačních kompenzačních pomůcek podle potřeb žáků
- ucelená rehabilitace pedagogicko-psychologickými prostředky
- pomoc při integraci žáků se zdravotním postižením do mateřských, základních a středních škol, instruktáž a úprav prostředí
- všestranné podpora optimálního psychomotorického sociálního vývoje žáků se zdravotním postižením v duchu tzv. ucelené rehabilitace (využívání prostředků pedagogické-psychologických, léčebných, sociálních a pracovních), tj. zajištění komplexní péče zaměřené nejen na žáka s postižením, ale na celou jeho rodinu
- vede dokumentace centra a přípravu dokumentů pro správní řízení
- koordinace činností s poradenskými pracovníky škol, s poradnami a středisky výchovné péče
- zpracování návrhů k zařazení do režimu vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami
- zpracování návrhů individuálních vzdělávacích plánů
- tvorba, návrhy a nabídka speciálních pomůcek podle individuálních potřeb žáků (Michalík, 2013, s. 72)

Důvody speciálně-pedagogického a psychologického vyšetření:

- doporučení adekvátního školního zařízení pro žáka s handicapem
- doporučení k integraci
- vyšetření školní zralosti
- vyšetření mentální úrovně
- kontrolní vyšetření

- vzdělávací obtíže žáka
- vyšetření u žáků s individuálním vzdělávacím plánem
- doporučení vyrovnávacích a podpůrných opatření (formy, metody a postupy vykonávané na běžný rámec kompetence učitele, speciální učebnice, didaktické materiály, kompenzační pomůcky, rehabilitační pomůcky, podpůrné služby asistenta pedagoga...)

2.2 Organizace napomáhající rodinám s dětmi s handicapem

Velkou pomocí pro rodiny s dětmi s postižením by měly být neziskové organizace, které rodinám podávají potřebné informace, co a jak udělat pro své dítě. Napomáhají jim při zařizování potřebných věcí kolem dítěte s handicapem a to nejen při výběru školy, ale i při získávání vzdělání a zařazení dítěte do normálního života. Stejně tak se snaží o finanční podporu pro rodiny s dítětem s handicapem. Příkladem můžu uvést:

Projekt RODINA & HANDICAP

Jde o podporu rodin pečujících o svého člena s těžkým zdravotním postižením. Hlavním cílem projektu je pomoci rodinám pečujícím o dítě s handicapem při zabezpečování rovných podmínek ve společnosti a ve vzdělání, posílit roli ženy a matky v rodině, podpořit individuální službu osobní asistence a zapojit rodiny s handicapem do běžného společenského života.

Nadace SIRIUS

Nadace pomáhá dětem, které neměly v životě štěstí.... Jejím úkolem není jen starost o děti s handicapem, ale snaží se i pomáhat rodinám, které se ocitly v problémové situaci. Snaží se zabránit výskytu situací, které ohrožují dítě, nebo se je snaží eliminovat a pokud nějaká taková situace již nastala, snaží se najít nejlepší postupy a nástroje, které dítěti pomůžou. Spolupracuje s předními odborníky a využívá české, ale i mezinárodní zkušenosti.

CHCEMĚPOMAHAT.CZ

Jedná se o druh pomoci pro děti nemocné a postižené v rámci vytvoření přehledné databáze organizací, nadací, charit či sdružení, které pomáhají těm, kteří pomoc potřebují. Zde si každý může vybrat, komu chce pomoci a jak tak může učinit.

MOTÝLEK

Poskytuje odborné sociální služby dětem se širokým spektrem specifických potřeb.

SLUNEČNICE, ŠANCE DĚTEM, PAPERSEK....

Jsou další organizace napomáhající rodinám s dětmi s handicapem v České republice. Všechny mají jeden cíl, co nejvíce ulehčit rodinám v nelehké situaci a co nejlépe začlenit dítě s handicapem do normálního života.

3 ŠKOLA A HANDICAPOVANÉ DÍTĚ

Všechny děti mají právo na vzdělání a nejinak je tomu i s v případě dětí s postižením. Bohužel však integrace dětí s postižením do běžné školy je u nás prozatím velmi pozvolná. Školy se k ní nestaví příliš ochotně, protože přináší spoustu nových problémů pro danou školu – zabezpečení financí, vyškolení odborníci na škole apod. Učitelé se i často bojí výuky mimo osnovy a je jen málo takových, kteří souhlasí s integrací žáka normální školy. V důsledku to pro ně znamená více práce a oporou by jim měl být celý učitelský sbor, speciální pedagogové na dané škole, pokud jsou, ale i asistenti ve vyučování či pracovníci speciálních center. Učitel musí znát nejen zdravotní stav žáka s handicapem, ale měl by důkladně poznat i jeho charakterové vlastnosti, emoční stabilitu a sebeovládání.

Podrobnostmi vzdělávání dětí se speciálními vzdělávacími potřebami se zabývá vyhláška MŠMT č.73/2005 Sb. o vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a dětí, žáků a studentů mimořádně nadaných. Samostatná vyhláška má 18§ a zabývá se potřebami, formami speciálního vzdělání, individuálním vzdělávacím plánem, asistente pedagoga, využití podpůrných opatření – speciální metody, postupy, pomůcky, rehabilitace aj.

V Listině základních práv a svobod v čl. 15 je zaručena svoboda myšlení a bádání a v čl.33 právo každého člověka na vzdělání. V čl. 33 je dále uvedeno, že školní docházka je povinná po dobu, kterou stanoví zákon. Občané mají právo na bezplatné vzdělání v základních a středních školách, podle schopností občana a možností společnosti též na vysokých školách. Výše uvedená práva mají samozřejmě také děti, žáci a studenti se zdravotním postižením.

Ustanovení § 16 školského zákona hovoří o vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami. V této souvislosti je však nutné vymezit samostatný pojem žáka se zdravotním postižením: „Za žáky se speciálními vzdělávacími potřebami jsou považováni žáci se zdravotním postižením (tělesným, zrakovým, sluchovým, mentálním, autismem, vadami řeči, souběžným postižením více vadami a vývojovými poruchami učení nebo chování), žáci se zdravotním znevýhodněním (zdravotní oslabením, dlouhodobým onemocněním a lehčími zdravotními poruchami vedoucími k poruchám učení a chování) a žáci se sociálním znevýhodněním (z rodinného prostředí s nízkým sociálně kulturním postavením, ohrožení sociálně patologickými jevy, s nařízenou ústavní výchovou nebo

uloženou ochrannou výchovou a žáci v postavení azylantů a účastníků řízení o udělení azylu.)“ (MŠMT, 2014)

Při vzdělávání žáků s handicapem je třeba uplatňovat kombinace speciálně pedagogických postupů a alternativních metod s modifikovanými metodami, které se používají ve vzdělání běžných žáků. Díky těmto metodám dochází k rozvoji rozumových schopností, orientačních dovedností, zlepšení sociální komunikace a dalších specifických dovedností postižených žáků. Aby mohly být správně prováděny speciální pedagogické postupy je zapotřebí odborné připravenosti pedagogických pracovníků (dle §1 odst.2 vyhlášky č. 73/2005 Sb.). K tomu je velmi nutné vstřícné školní prostředí, které napomáhá k dobrému a kvalitnímu učení žáka s handicapem a jeho sociální integraci.

Podmínky pro vzdělávání žáků se zdravotním postižením a zdravotním znevýhodněním určuje *rámcový vzdělávací program (RVP)*, který slouží jako východní pravidlo pro všechny školy a je východiskem pro *školní vzdělávací program (ŠVP)*, který si vytváří každá škola sama. ŠVP je pak podkladem pro individuální vzdělávací plány, sloužící ke konkrétní situaci ve vzdělání, dle kterých dochází k úpravě základního vzdělávacího obsahu pro žáky s postižením tak, aby docházelo k souladu mezi žáky s postižením a vzdělávacími požadavky. Zařazujeme zde např. odlišnou délku vyučovací hodiny, speciální vyučovací předměty, logopedická péče, znaková komunikace, zraková stimulace, čtení a psaní Braillova písma, zdravotní tělesná výchova, komunikační dovednost, ale taky použití speciálních učebnic, didaktických pomůcek, speciálních učebnic, výukových programů apd. Při určování speciálních vzdělávacích potřeb napomáhají školní instituci střediska výchovné péče, školská poradenská zařízení zařazena do rejstříku škol a školských zařízení (pedagogicko-psychologické poradny, speciální pedagogická centra apod.), speciální pedagogové a psychologové. Vše probíhá se souhlasem rodinných příslušníků či zákonných zástupců žáka a taky za jejich plné podpory.

3.1 Uskutečnění vzdělání

Vzdělávání žák se zdravotním postižením a zdravotním znevýhodněním se uskutečňuje v různých organizačních formách a vždy je nutné vytvořit pro žáky také podmínky, aby docházelo k úspěšnému, plnohodnotnému a uspokojivému vzdělání a aby byly vytvořeny potřebné vzdělávací podmínky a potřeby tak, aby došlo k integraci, tudíž bezproblémového soužití. Nové zákony a vyhlášky umožňují rodičům dětí s postižením vybrat si, kde bude jejich dítě vzděláváno.

Ke vzdělávání žáků s handicapem dochází:

- *ve školách samostatně zřízených pro tyto žáky* – speciálně utvořeny zvláštní školy vzniklé při základních školách pro výkon ústavní a ochranné výchovy, které pečují o děti, vyžadující léčebný režim v důsledku jejich neurologického poškození a psychického onemocnění, základní školy při zdravotnických zařízeních, školy při diagnostických ústavech (dle §9 až 11 vyhlášky č. 438/2006 Sb.)
- *v samostatných třídách, odděleních nebo studijních skupinách s upravenými vzdělávacími programy* – jde o skupinovou integraci a rozumíme tím vzdělávání žáka ve třídě, oddělení nebo studijní skupině zřízené pro žáky se zdravotním postižením v běžné škole nebo ve speciální škole určené pro žáky s jiným druhem zdravotního postižení. Skupinová integrace vyžaduje žádost ředitele školy o zřízení speciální třídy, skupiny nebo oddělení adresovanou krajskému úřadu. Je zapotřebí odborné vyšetření poradenského centra na základě žádosti školy nebo zákonného zástupce. Vyučuje se zde dle podrobně zpracovaného individuálního vzdělávacího plánu, který doporučí poradenské zařízení a dle kterého je vytvořen učební rozvrh. Vyučující musí mít kvalifikaci k výuce dětí s handicapem a je využit, na žádost ředitele školy o zřízení pracovního místa, asistent pedagoga. Skupina může mít nejméně 4 a nejvíce 6 žáků.
- *formou individuální integrací do běžných tříd* (dle §16 odst. 8 zákona č. 561/2004 Sb.), žák s handicapem je zařazen do běžné třídy a jsou pro něj zajištěny vhodné podmínky pro vzdělávání.

Všechny děti, které se mohou vzdělávat v běžných základních a nadále pak středních a i vyšších školách, by tam měly být. Ve speciálních školách by měly být jen ty děti, které tam opravdu patří. Nechoázelo by tak ke zbytečnému financování takových škol a peníze se by tak mohly rozdělit mezi základní a střední školy z hlavního vzdělávacího proudu, které musejí kromě zadání vzdělávat děti s handicapem, dostávat rovněž finanční, metodické a personální podporu.

3.2 Podmínky pro vzdělávání žáků s handicapem

Musíme si uvědomit, že každý žák má svůj specifický handicap, tudíž se tito žáci jako jednotlivci liší ve svých individuálních vzdělávacích potřebách a možnostech, které mají. Samozřejmě, že nacházíme v jednotlivých skupinách žáků se zdravotním postižením a zdravotním znevýhodněním společné charakteristiky vzdělávacích potřeb, ale přesto se při plá-

nování a realizaci vzdělávacího procesu musí vycházet z daného, konkrétního zjištění stavu handicapu, možností žáka a popisu vzdělávacích potřeb.

Pro úspěšné vzdělávání žáků se zdravotním postižením a zdravotním znevýhodněním je potřebné zabezpečit tyto základní podmínky:

- Uplatňovat zdravotní hlediska a respektovat individualitu a potřeby žáka
- Umožnit využívat všech podpůrných opatření při vzdělávání žáků (§1 odst. 2 vyhlášky č. 73/2005 Sb.)
- Uplatňovat princip diferenciací a individualizace vzdělávacího procesu při organizaci činnosti, při stanovování obsahu, forem i metod výuky
- Zabezpečit odbornou výuku předmětů speciálně pedagogické péče
- Zohlednit druh, stupeň a míru postižení nebo znevýhodnění při hodnocení výsledků vzdělávání
- Odstraňovat architektonické bariéry a provádět potřebné změny, případně úpravy školního prostředí
- Spolupracovat s rodiči nebo se zákonnými zástupci žák, školskými zařízeními a odbornými pracovníky školního poradenského pracoviště, v případě potřeby spolupracovat s odborníky z jiných resortů (zejména při tvorbě individuálních vzdělávacích plánů)
- Spolupracovat s ostatními školami, které vzdělávají žáky se zdravotním postižením a zdravotním znevýhodněním
- Podporovat nadání a talent žáků vytvářením vhodné vzdělávací nabídky (MŠMT, 2014)

Doplňující podmínky:

- Škola musí ve všech ročnících umožnit žáku s postižením vyšší časovou dotaci ve vyučovací době, kterou žák vyžaduje
- Uplatňovat alternativní formy komunikace – znaková řeč, Braillovo písmo, náhradní formy komunikace
- Umožnit ve ŠVP – pokud zdravotní postižení žáka (žáků) objektivně neumožňuje realizaci vzdělávacího obsahu některého vzdělávacího oboru RVP ZV nebo jeho části – nahradit příslušný vzdělávací obsah nebo jeho část příbuzným, případně jiným vzdělávacím obsahem, který lépe vyhovuje jeho (jejich) vzdělávacím možnostem

- Umožnit v případě potřeby, v souladu s právními předpisy, působení asistenta pedagoga ve třídě nebo studijní skupině
- Umožnit využití maximální týdenní časové dotace stanovené pro jednotlivé ročníky ve školském zákoně (§26 odst. 2, zákon č. 564/2004Sb.) k zařazení předmětů speciálně pedagogické péče
- Upravit a formulovat očekávané výstupy vzdělávacích oborů v jednotlivých obdobích tak. Aby byly pro tyto žáky z hlediska jejich možností reálné a splnitelné, a těmto výstupům přizpůsobit i výběr učiva (MŠMT, 2014)
- Škola by měla zabezpečit dostatek učebnic, didaktických pomůcek, informační a komunikační techniky a jiných potřeb, umožňující efektivní vyučování a napomáhají k podpoře aktivity a tvořivosti žáků s handicapem (pomůcky pro tělesnou výchovu, hudební výchovu, výtvarnou výchovu apod.)

Podmínky pro hygienické a bezpečné vzdělávání:

Tyto podmínky vycházejí z podmínek pro běžné žáky škol a týkají se např. vhodné struktury pracovního a odpočinkového režimu žáků a učitelů (dostatek relaxace a aktivního pohybu), vhodný stravovací a pitný režim, vhodný vyučovací režim s ohledem na hygienu učení a věk žáků, zdravé prostředí učeben (větrání, světlo apod.), ochrana před úrazy, dostupnost prostředků první pomoci.

Psychosociální podmínky:

Týká se podmínek, které mají vzdělání propojit se skutečným životem (osvojení si toho, co má pro žáky smysl i v praxi), zabezpečovat pohodové prostředí pro studium a bezproblémové partnerství jak mezi žáky a učitelem, tak mezi učitelem a vedení školy, zajistit motivační hodnocení tak, že má být určena tolerantnost k chybám k danému věku dítěte a zároveň k danému handicapu, zaručit ochranu žáků před šikanou a násilím, informovanost o věcech uvnitř školy i mimo ni, zabezpečit respekt k potřebám jedince a jeho osobním problémům atd. Veškeré tyto podmínky vedou k naplnění potřeb žáka a jeho všestrannému prospěchu.

Personální podmínky

Pedagogičtí pracovníci by měli být schopni se podílet i na dalších činnostech ve škole než je pouze výuka stanovená zákonem č. 563/2004 Sb., mají mít potřebné profesní dovednosti – komunikace k žákům, rodičům, zákonným zástupcům, ostatním pedagogům a odborníkům,

jež zajišťují pro školu speciální služby. Měli by umět diagnostikovat žáka nejen s handicapem, ale i obecně žáka ve škole, motivovat jej a udržet jeho kázeň a pozornost ve vyučování. Umět nabídnout odbornou pomoc jak žákům, rodičům, ale i zákonným zástupcům. Pedagogové by měli být schopni týmové práce, vzájemné spolupráce a řídicí pracovníci, by jim měli umožnit profesní růst, zabezpečit a podpořit jejich další studium a spolupráci při výchově a výuce dětí s handicapem.

Podmínky spolupráce školy, rodičů a zákonných zástupců žáků.

Tyto podmínky upravují styk s rodiči, se zákonnými zástupci a jinou veřejností (např. školská rada). Jedná se o neustále aktualizovaný systém informací směrem k žákům, k učitelům, k vedení školy, partnerům školy a i mezi jednotlivými aktéry vzdělávání navzájem. Seznamujeme se zde se záměrem školy, způsobem hodnocení, s pravidly, se způsobem výuky, spolupráce při výuce dětí s handicapem, možnost účasti zákonných zástupců či rodičů ve výuce, poradní servis pro rodiče a zákonné zástupce určení vzdělávací strategie pro takto postižené děti, dostáváme zde informace o jednotlivých žácích, jež jsou důležité pro individuální formy vzdělání.

Materiálové a prostorové podmínky

Za zcela nezbytné musíme považovat speciální prostorové vybavení ve škole, ve které se vyučují děti s handicapem. Děti se zde musí pohybovat bezpečně a bez větších problémů, musí mít možnost přístupu nejen do tříd, ale i např. do prostor pro osobní hygienu, do prostor pro odkládání oděvu a obuvi, do prostor pro společné stravování apod. Velmi důležité je i materiální vybavení, které napomáhá dětem s handicapem při vyučování (speciální učebnice, Braillovo písmo, znaková řeč). Žáci a studenti se zdravotním postižením mají právo bezplatně užívat při vzdělávání speciální učebnice a speciální didaktické a kompenzační učební pomůcky poskytované školou.

Druh zdravotního postižení	Počet individuálně integrovaných žáků podle postižení							
	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Mentální postižení	650	630	778	950	1099	1258	1356	1417
- z toho těžce postižení	0	0	55	42	61	60	41	35
- z toho středně těžce postižení	0	0	0	0	0	0	319	383
Sluchově postižení	721	778	765	731	750	771	794	800
- z toho neslyšící	0	0	0	50	60	68	156	200
Zrakově postižení	695	629	592	581	539	513	527	552
- z toho nevidomí	0	0	0	51	66	64	117	143
S vadami řeči	2003	1636	1564	1179	1251	1349	1382	1522
- z toho těžce postižení	0	0	0	0	33	62	108	120
Tělesně postižení	1771	1749	1712	1623	1570	1517	1510	1525
- z toho těžce postižení	0	0	0	0	267	323	414	447
S kombinací postižení	1445	1500	1179	1105	935	933	1032	996
- hluchoslepí	0	0	1	2	2	2	4	8
Tělesně oslabení	0	0	0	0	0	0	0	0
S lékařskou diagnózou - Autismus	22	23	39	197	272	381	566	772
S vývoj. poruchami učení a chování	54702	52646	51434	45215	39694	35802	34061	35271

Tab. 1: Počet integrovaných žáků v letech 2004-2011, (Michalík, 2013)

Hodnocení žáků

Při hodnocení žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami se přihlíží k povaze postižení nebo znevýhodnění. Délku středního a vyššího odborného vzdělávání může ředitel školy ve výjimečných případech jednotlivým žákům nebo studentům se zdravotním postižením prodloužit, nejvýše však o 2 školní roky. Při závěrečné maturitní zkoušce má žák s handicapem právo na úpravu prostředí, navýšení časového limitu (25-100%), obsahové a formální úpravy testových materiálů, odlišnost v hodnocení, použití kompenzačních pomůcek, tlumočnice a technickou nebo speciálně-pedagogickou asistenci. Kritéria hodnocení výsledků zkoušek jsou shodná s kritérii hodnocení běžných žáků.

3.2.1 Výhody integrace

Hlavní výhodou integrace, na které se shodují pedagogové, psychologové a i sociologové je, že děti s handicapem nejsou při výuce odříznuty od běžného života a učí se v něm žít a v rámci svých možností i prosazovat. Díky integraci se zdravími spolužáky dochází ke stimulaci jejich jazykového, motorického, emocionálního i sociálního vývoje. Zdravé děti si naopak zase od mládí zvykají na přítomnost odlišných lidí ve svém okolí, naučí se jich akceptovat, respektovat a být jim nápomocným, pokud to situace vyžaduje. A zároveň i rodiče dítěte s postižením nejsou jen v uzavřené skupině rodin se stejným problémem, ale

stávají se součástí školní komunity. Učitelé jsou při integraci obohaceni o nové zkušenosti, které jim nadále napomáhají při realizaci odlišných postupů ve výuce, než stanovují osnovy školy.

3.3 Asistent pedagoga

Ředitel školy se souhlasem krajského úřadu může ve třídě nebo studijní skupině, ve které se vzdělává žák nebo student se speciálními zdravotními potřebami, zřídit funkci asistenta pedagoga. U dětí se zdravotním postižením a zdravotním znevýhodněním je nutné ještě vyjádření školského poradenského zařízení. Smyslem asistenta pedagoga je ***zajištění pomoci žákovi se speciálními vzdělávacími potřebami*** při školní výuce mimo ni, kdy se žák s handicapem nachází v prostorách školy nebo se účastní mimoškolních aktivit. Postavení asistenta je upraveno v zákonech č. 561/2004 Sb. a č. 563/2004 Sb. K vytvoření funkce asistent pedagoga je vždy nutné vyjádření školského poradenského zařízení. Asistent pedagoga pracuje pod vedením třídního učitele nebo učitele odborných předmětů. Jeho náplň práce, rozsah a rozpis jednotlivých činností, stanoví ředitel školy, a to na základě skutečných potřeb žáka a na základě doporučení SPC. Ředitel také určí příslušné pravomoci, úkoly a odpovědnosti všem pedagogickým pracovníkům, kteří zabezpečují výchovně-vzdělávací činnost v dané třídě. Asistent pedagoga poskytuje vyučujícímu také zpětnou vazbu, která napomáhá ke zvýšení efektivity a hlubší rozvoj žáka.

Jedná se vždy o pedagogického pracovníka, který vykonává přímou pedagogickou činnost ve třídě, oddělení nebo skupině. Někdy vykonává pedagogickou činnost spočívající v pomocných výchovných pracích ve škole. Při vyučování musí asistent pedagoga přistupovat k žákovi individuálním způsobem a musí ho vést k samostatné činnosti. Musí také informovat učitele o potřebách žáka či problémech, které nastaly nebo mohou nastat při výuce. Do spolupráce s asistentem pedagoga by se měli zapojit všichni pracovníci školy, aby byli i oni schopni pomoci jak dítěti s handicapem, tak i jeho asistentovi. Podle §20 zákona a vyhlášky MŠMT č. 317/2005 Sb. o dalším vzdělávání pedagogických pracovníků, může osoba získat odbornou kvalifikaci pro výkon činnosti asistenta pedagoga vysokoškolským vzděláním získaným studiem v akreditovaném studijním programu v oblasti pedagogických věd, vyšším odborným vzděláním získaným studiem v akreditovaném vzdělávacím programu vyšší odborné školy v oboru sociální pedagogiky, středním vzděláním zakončeným maturitní zkouškou, po absolvování studia pro další vzdělávání pedagogických pracovníků v rozsahu 120 vyučovacích hodin a zakončeným zkouškou před komisí. Studium

pro asistenta je upraveno ustanovením § 20 písm. a) zákona o pedagogických pracovnících. Jeho financování probíhá normativně, na základě krajských normativů.

3.4 Individuální vzdělávací plán (IVP)

Základem pro vytvoření individuálního vzdělávacího plánu je vyšetření dítěte (speciálně-pedagogické, psychologické), dále pak zpráva a písemné doporučení školského poradenského pracoviště pro zařazení žáka s handicapem k individuální nebo skupinové integraci. IVP pak vytváří třídní učitel společně s výchovným poradcem pro žáka se speciálními vzdělávacími potřebami. Za jeho vytvoření je tedy plně odpovědná škola. IVP je založen na aktuálních možnostech a potřebách žáka je součástí jeho dokumentace. Dle školského zákona a vyhlášky MŠMT č. 73/2005 Sb. jsou zde stanoveny cíle a obsah výuky. Jsou zde popsány metody a formy vhodné pro výuku a řeší se zde i organizační, personální a materiální zabezpečení vyučování. Výuka dle tohoto plánu je uzpůsobena na konkrétního žáka s handicapem a respektuje rámcový vzdělávací program a vzdělávací program dané školy. O vzdělávání podle IVP musí ředitel školy písemně požádat zákonného zástupce žáka. Ředitel školy může na základě předložení IVP zažádat o navýšení finančních prostředků svého zřizovatel (státní školy žádají příslušné krajské úřady, soukromé a církevní školy žádají přímo ministerstvo školství.) IVP musí být vypracován před nástupem žáka s handicapem do školy nebo do měsíce od zjištění jeho speciálních potřeb, z toho vyplývá, že IVP může být během školního roku měněn a na základě těchto změn, pak dochází ke změnám ve vyučovacím procesu.

IVP musí obsahovat osobní údaje, tj. jméno, datum narození, školu, třídu, zákonného zástupce, datum posledního kontrolního vyšetření, vzdělávací program, vzdělávací předměty, časový úsek výuky, zabezpečení pomocné péče (logopedie) apod. Neodmyslitelně zahrnuje i seznam pomůcek, metody, způsoby hodnocení a klasifikaci. Musí být podepsán ředitele školy, třídním učitelem, asistentem učitele, pokud je využíván a zákonným zástupcem žáka. Celý plán hodnotí zodpovědný pracovník speciálního pedagogického centra. Předpokládá se zde úzká spolupráce škola a centra. IVP by měl být ucelený výsledek všech zúčastněných měl by vycházet z aktuálního stavu žákových schopností, znalostí, dovedností, ale i vnějších okolností (sociální prostředí, podmínky pro výchovu apod.). Podle IVP se i posuzuje, zda je žák schopen zvolený vzdělávací program plnit či nikoli. Při zvolení programu se přistoupí k návrhu učebního plánu, jenž obsahuje seznam povinných předmětů, volitelných, nepovinných předmětů a zájmových kroužků. **„Podstatné je, aby výuka byla**

méně teoretická a více podložena materiálně, manipulačními a demonstračními pomůckami, neboť osvojované znalosti a dovednosti mají mít zejména praktické uplatnění.“ (Michalík 2013, s. 39).

3.5 Spolupráce rodiny a školy

Škola a rodina jsou neoddělitelně propojeny. Škola přichází každý den domů, a zase naopak způsoby a zvyky z rodinného života si dítě přináší se sebou do školy. Škola ani rodina nezbyvá tedy nic jiného, než v zájmu dítěte spolupracovat. Jakékoliv napětí, nedůvěra či dokonce konflikty mezi rodinou a školou by poznamenaly především dítě. Cílem spolupráce je vytvoření co nejlepších podmínek pro jeho rozvoj. (Rymešová 1993, s. 47)

Učitelé by měli být jedni z nejdůležitějších lidí v životě dítěte a měli by být ochotni podrobovat svou práci požadavkům rodičům a následně na ně reagovat. Měli by však umět před nimi svou práci obhajovat a prezentovat. Hlavní cíl této spolupráce je vychovávat a vzdělávat dítě tak, aby bylo co nejlépe připraveno v rámci svých možností k začlenění do společnosti v budoucnosti.

Formy spolupráce mezi rodiči a dětmi bychom mohli rozdělit:

- *Přímá spolupráce* – jedná se především o komunikaci. První kontakt mezi učitelem a rodiči by měl proběhnout před nástupem do školy, kdy se rodiče seznamují s prostředím školy, a učitel získává informace o dítěti. Společně s rodiči vytváří škola pravidla spolupráce. Další bezpodmínečný kontakt je v den nástupu do školy a nadále pak během školního roku. Učitelé jsou zvyklí komunikovat převážně s dětmi, ale v našem případě je velmi důležitá komunikace s rodiči. Bohužel díky tomu často mluví učitelé s dospělými jako s dětmi. Vytvoříme si návyk „testovat“ to, co říkáme dětem ze dvou hledisek: 1. zda bychom to řekli dospělému a 2. zda by to bylo příjemné nám samotným. (Kopřiva 2005, s. 267) Kromě toho nám Kopřiva ještě uvádí principy dodržování správné komunikace – držet se přítomnosti, držet se daného problému včetně jeho řešení, předávat informace, omezit příkazy, používat pozitiva a používat emoce).
- *Nepřímá spolupráce* – písemná spolupráce mezi rodiči a školou, která není tak časově náročná. V našem případě je tento druh spolupráce doplňkový a nesmí nahrazovat výše uvedenou spolupráci. Písemné formy spolupráce jsou – brožura, informační dopisy, krátké vzkazy, osobní zápisníky (mohou denně kolovat mezi školou

a rodiči, jde tak o nejčerstvější informace), nástěnky, schránky námětů (anonymní sdělení pro školu ze strany rodičů).

Velký přínos při spolupráci školy a rodičů je přímá práce rodičů ve třídě. Rodiče zde vidí, jak se jejich dítě chová při komunikaci s jinými zdravými dětmi, jak reaguje, jaké má pocity apod. Někdy mohou být rodiče příjemně překvapeni. Rodiče mohou být nápomocní i v jiných oblastech při výuce – výzdoba třídy, výroba pomůcek apod. Role asistenta se mohou zhostit i jiní rodinní příslušníci (babička, dědeček, tetá...). To může upevnit nejen vztahy mezi dítětem, jeho rodiči a učitelem, ale především zefektivnit celý výchovně-vzdělávací proces. Někteří rodiče docházejí do třídy pravidelně, společně připravují výuku a podílejí se na její realizaci. Jiní zase pomohou při učebních aktivitách, jež se vztahují k tématu, které je pro ně známé (pomohou třeba při zařizování exkurze v jejich zaměstnání apod.).

Musíme si uvědomit, že škola by vždy měla podporovat spolupráci s rodiči s dítětem s handicapem, měla by se snažit o jejich větší zapojení, respektovat jejich úlohu, zachovávat důvěrnost a ochraňovat informace v průběhu i po skončení školní docházky, respektovat, že konkrétní způsob práce si volí rodina sama, plánovat setkání a konzultace v době, kdy to vyhovuje rodině, usilovat o spolupráce celé rodiny a měla by mít snahu spolupracovat i s ostatními institucemi a organizacemi, jež napomáhají při integraci dítěte s handicapem.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

4 CÍL BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

V této části mé bakalářské práce se budeme zajímat hledáním odpovědi na otázku: „*Jak probíhá spolupráce školy s rodinou s handicapovaným dítětem?*“ Budeme se zamýšlet nad tím, do jaké míry má škola vlastně zájem o takové děti. Jaké opatření škola musí zařídit, aby vůbec mohla přijmout takové dítě. Jak napomáhá rodinám, jak dokáže poradit, co dokáže škola zabezpečit, informovat apod. Jde o to ukázat, do jaké míry je snaha pomoc rodinám v nesnázích ulehčit jejich problém a pomoci jim začlenit své dítě s handicapem co nejvíce do normálního života, v čemž hraje vzdělání velkou úlohu.

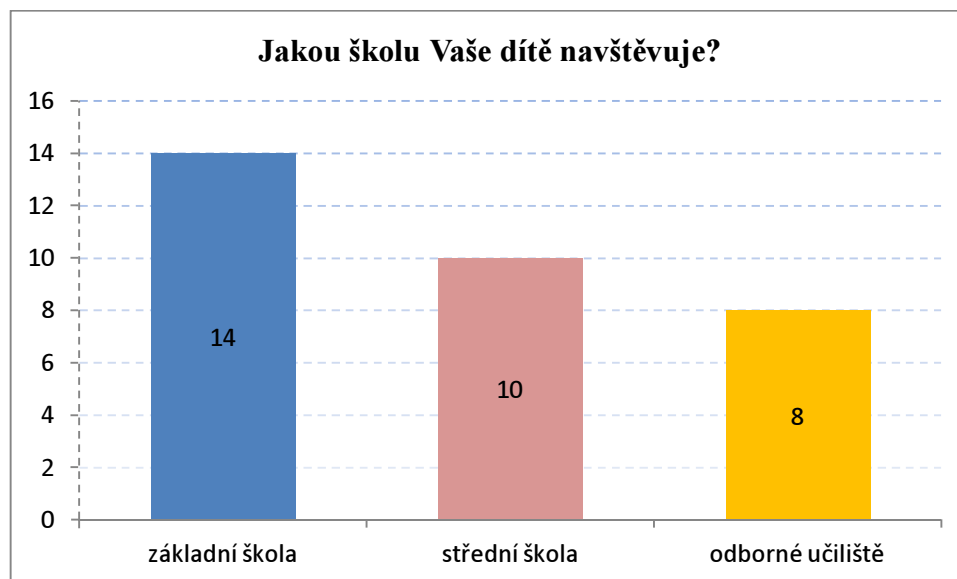
4.1 Metoda výzkumu

V praktické části jsem použila dotazníkovou metodu. Dotazník je určen pro rodiče s dítětem s handicapem, kteří se snaží o integraci svého dítěte do normálních škol. Obsahuje celkem 16 uzavřených a polouzavřených otázek a byl zaslán celkem 40 rodinám, z nichž 34 rodin, což je 85% úspěšnost, zaslalo vypracovaný dotazník zpět, bohužel ve dvou případech bylo dítě s handicapem ze základní školy přeřazeno do speciální základní školy, tudíž jsem nemohla tyto dotazníky využít v plném rozsahu v mém šetření, ale ovlivnily můj závěrečný názor na danou problematiku. Pro svou teoretickou část jsem tedy využila 80% rozeslaných dotazníků, týkajících se pouze integrace dětí v normálních školách.

V této části mé bakalářské práce provedeme rozbor dotazníku, kde při každé otázce zformuluji komentář k dané problematice. Hlavním výstupem z výzkumu bude interpretace údajů, tedy jejich vysvětlení a vyhodnocení. V otázkách č. 3, 5 a 7 jsem si dovolila použít statistickou pravděpodobnost, dle které jsem vedla interpretaci daného dotazu a snažila jsem se procentuálně vyjádřit danou odpověď.

4.2 Vlastní průzkum spolupráce školy a rodiny s dítětem s handicapem

1) Jakou školu Vaše dítě navštěvuje?

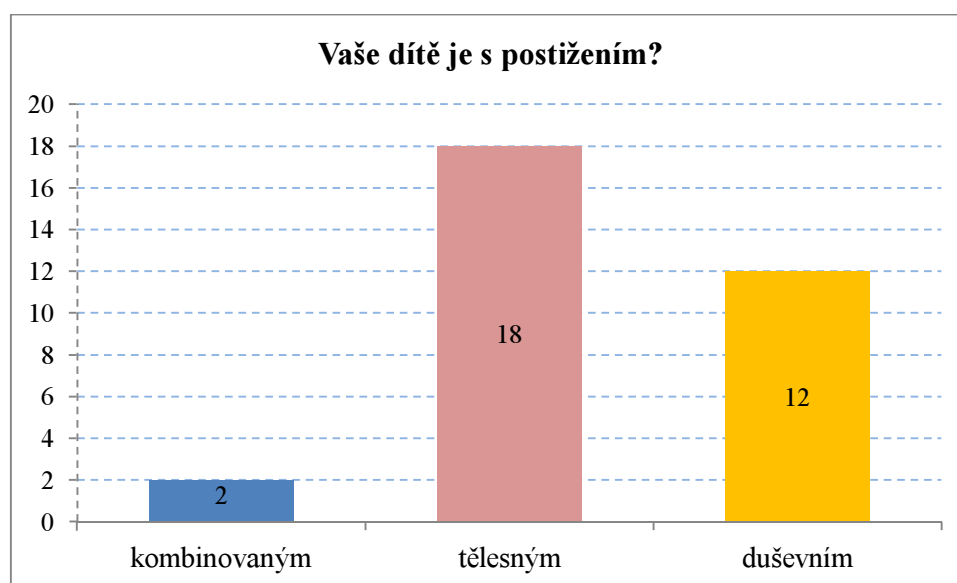


Graf 1 - Jakou školu Vaše dítě navštěvuje?

- Dle výše uvedeného grafu č. 1 je patrné, že největší počet dětí s postižením navštěvuje základní školu, ze 14 dětí je pět na prvním stupni a devět na druhém stupni. V dnešní době nemůže žádná základní škola odmítnout dítě s postižením, záleží tedy hlavně na rodičích, do jaké základní školy své dítě dají, kde se jim jeví lepší přístup ze strany pedagogů a vedení školy, ale taky, jaká je dostupnost k dané škole. Druhé číslo grafu nám poukazuje na střední školy zakončené maturitou. Dle mého šetření a i z logického hlediska, nejvíce dětí, které navštěvují střední školu, jsou žáci gymnázií. Jde o to, že na gymnáziu se získává všeobecný přehled a pro některé je takový přehled velmi důležitý pro jejich další, v rámci jejich možností, kvalitní život. Dále pak nastupují střední školy s maturitou, které jsou převážně z oboru informatika, jazyková vybavenost nebo sociální. Někteří rodiče dětí s handicapem uvažují i o možnosti pokračování na vysoké škole, jelikož jejich dítě zvládá obor s maturitou s velmi dobrým prospěchem. Bohužel zde nastává mnoho dalších komplikací, které upravuje zákon pouze na základní a střední škole (např. asistent ve škole, pomůcky, vybavení). Poslední skupinou jsou učební obory, které zaručují

dětem s postižením výuční list v daném oboru a možnost lepšího uplatnění pak na trhu práce. Jedná se většinou o školy, kde je možné dle prospěchu dokončit obor s maturitou. Tyto školy mají široké spektrum výběru studia a dávají tak větší možnost při rozhodování se, zda dítě ukončí obor s maturitou nebo výučním listem a jaký druh si vybere.

2) Vaše dítě je s postižením?



Graf 2 – *Vaše dítě je s postižením?*

- Jak je patrné z grafu č. 2, tak děti s kombinovaným postižením integrují do normálních škol opravdu velmi málo, jelikož jejich postižení tomu již nedovoluje a pokud ano, tak jen v malé míře. Jak jsem již výše uvedla, dvě děti byly přeřazeny do speciálních škol pro děti s handicapem, a proto nemůžeme dotazníky od rodičů použít při formulaci odpovědí na dotazy v dotazníku. Obě tyto děti měly kombinované postižení a navštěvovaly základní školu na prvním stupni. Bohužel přes veškeré snahy rodičů, začlenit děti co nejvíce do normálního života, musely být tyto děti přesunuty do zvláštních škol. Naopak děti s postižením tělesným mohou být bez problému začleněny do normálních škol, pokud je daná škola připravena po technické stránce zvládnout takového žáka. V dnešní době dle nové vyhlášky č. 147/2011 Sb., která mění stávající vyhlášku č. 73/2005 Sb., která určuje vzdělání pro žáky se speciál-

ními potřebami, musí každá škola přijmout žáka s handicapem a připravit mu podmínky pro studium. Pro žáky s tělesným postižením se jedná zvláště o nákladná a náročná příprava, jelikož jde o bezbariérové úpravy celé školy. Žáci s postižením duševním jsou pro danou školu méně nároční. Škola je povinna zabezpečit pomůcky pro žáka s handicapem, umožnit mu asistenta jak pro žáka, tak i pro pedagoga. Tyto děti mají většinou svůj uzavřený svět a velmi špatně navazují kontakt se spolužáky. Nejvíce rozšířenou formou duševní poruchy je autismus. Dle mého výzkumu se na gymnáziích nachází větší počet dětí s postižením, kterým je autismus.

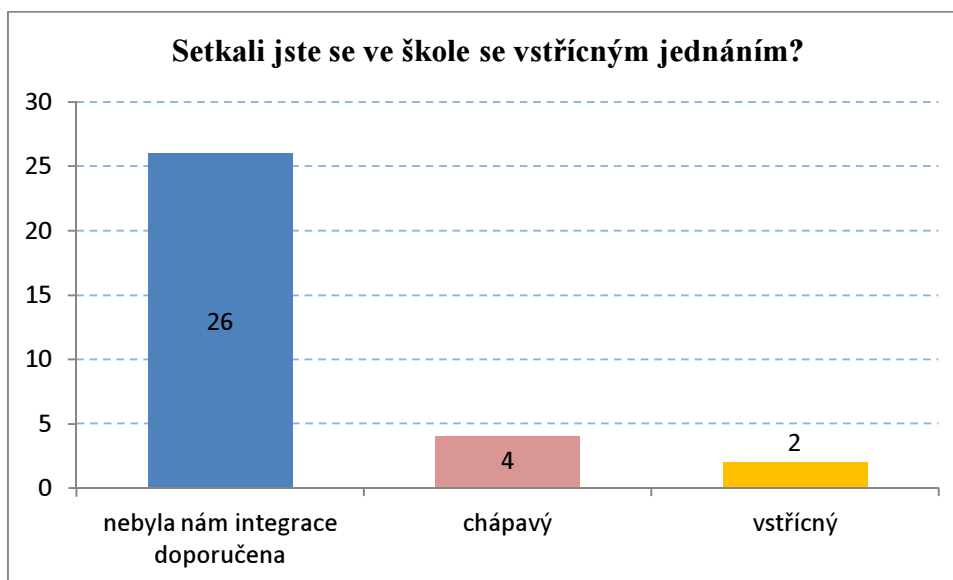
3) Vaše dítě se narodilo již s postižením nebo nemoc (handicap) propukla během života?

Kdy nemoc propukla?	absolutní četnost	relativní četnost
Během života	8	25 %
Při narození	24	75 %

Tab. 2: *Kdy nemoc propukla?*

- V případě otázky číslo tři jsem si dovolila použít relativní četnost v procentuálním vyjádření. Z ní je jednoznačné, že největší počet dětí (až 75%), integrujících do normálních škol, se již narodilo s postižením. U menšího procenta dětí (25 %) handicap propukl během života. Bohužel zde patří i děti, u kterých propukla během života rakovina, která pak způsobila jejich postižení v dalším životě. Do skupiny dětí s handicapem patří i děti s autismem, jelikož přesná diagnóza této nemoci se u některých typů určí až ve dvou letech dítěte.

- 4) Jaký byl přístup v Pedagogicko-psychologické poradně při snaze o integraci Vašeho dítěte do normální školy, s ohledem na postižení Vašeho dítěte?



Graf 3 – Přístup v pedagogicko – psychologické poradně.

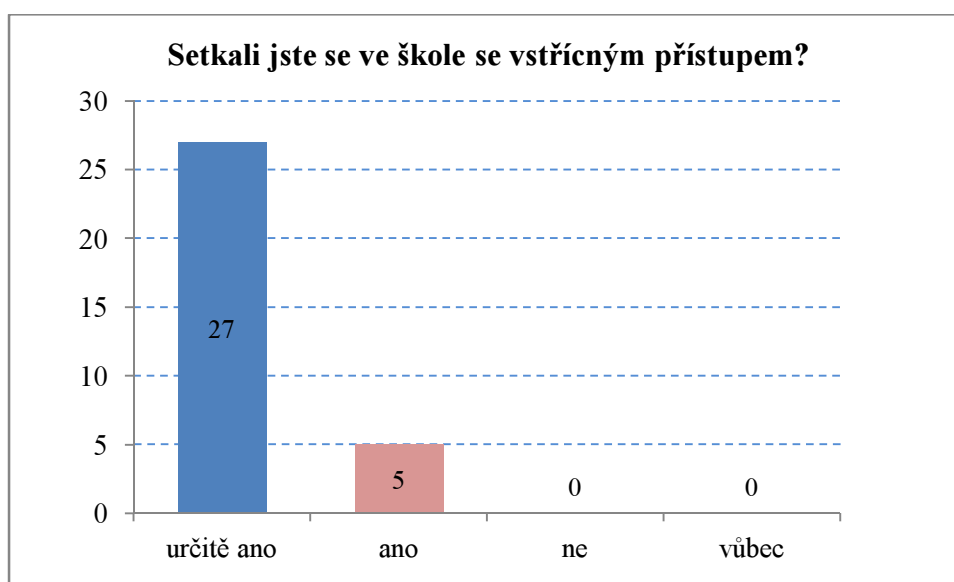
- Z grafu č.3 je velmi patrné, že pedagogicko-psychologické poradny nejsou moc nakloněny k integraci žáků s postižením ke studiu na běžných školách. Integrace žáka s postižením je pro normální školu nákladná nejen časově, vedení i pedagogové musejí pracovat nad rámec školní osnovy, ale i finanční, kdy škola má jen omezené finanční prostředky pro svou činnost, a i když dostane od svého zřizovatel část financí na žáky s handicapem, ať už na úpravu bezbariérové části nebo taky na vzdělání speciálních pedagogů, asistentů, apod., musí vždy obětovat část prostředků, které má k dispozici i bez výuky dětí s handicapem. V minulých letech se děti s handicapem automaticky přiřazovaly do speciálních škol dle druhu postižení. Tento trend však nadále trvá a je podporován finančně státem a to díky financím, které stát uvolňuje na vzdělávání dětí s postižením ve speciálních školách a množstvím financí, které stát nabízí při integraci běžným školám.

- 5) Měli jste možnost vybrat si pro dítě školu, která by se jemu i Vám jevila jako vyhovující s ohledem na jeho handicap?

Mohli jste si pro Vaše dítě vybrat školu?	absolutní četnost	relativní četnost
Ano, v našem okolí je více škol	7	21,87 %
Ne, v našem okolí je pouze jedna škola	25	78,13 %

Tab. 3: Měli jste možnost vybrat si pro dítě školu?

- k vysvětlení otázky č. 5 nás vede logický výklad. Z odpovědí je víc než patrné, že i když, jak jsem uvedla výše, každá škola by měla přijmout žáka s handicapem, není tomu tak v praxi. Pouze ve velkých městech mají rodiny s dětmi s handicapem možnost výběru školy. Největší možnosti mají rodiny s dětmi, které integrují do základních škol. Ve dvou případech mi rodiče uvedli, že během základní školní docházky museli své dítě přeložit do jiné základní školy, jelikož ta původní, která se nacházela v blízkosti jejich bydliště, jež nebyla vyhovující k ohledu na handicap dítěte a tak museli své dítě vozit pár kilometrů od bydliště. Z toho vyplývá, že naše školy nejsou ještě na integraci připravené.
- 6) Setkali jste se ve škole se vstřícným přístupem vzhledem k postižení Vašeho dítěte?



Graf 4 – Setkali jste se ve škole se vstřícným jednáním?

- Interpretace grafu č. 4 jednoznačně vypovídá, že ve školách se rodiny s dítětem s handicapem setkávají pouze se vstřícným jednáním a porozuměním. Snad nikoho tato odpověď nepřekvapí, jelikož se snad ani nedá počítat s tím, že by s těmito rodinami, které mají nelehký osud, někdo jednal jinak. Vstřícné slovo, porozumění, jakákoliv rada, je velmi důležité pro rodiny s dítětem s postižením. S integrací svého dítěte do normální školy prožívají rodiče dětí s handicapem úplně jiné pocity, než rodiče zdravých dětí. Proto je pro ně velmi důležitý přístup vedení školy, ale i celého učitelského sboru a všech spolužáků a účastníků školního vyučování.

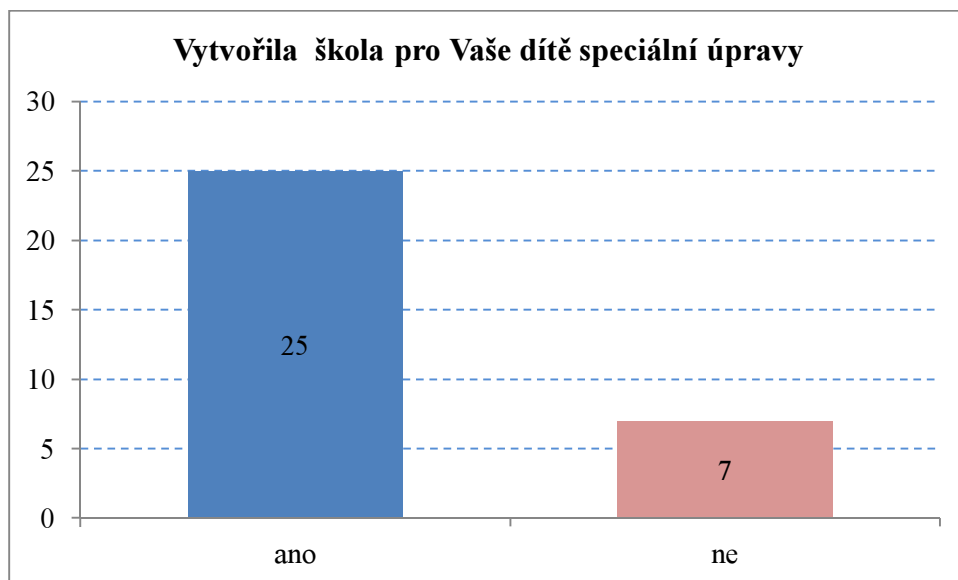
7) Vytvořila škola pro Vaše dítě individuální vzdělávací plán (IVP), který je vyhovující?

Vytvořila škola IVP?	absolutní četnost	relativní četnost
Ano, vyhovující IVP	32	100 %
Ne, nevytvořila	0	0

Tab. 4: *Vytvořila škola individuální vzdělávací plán?*

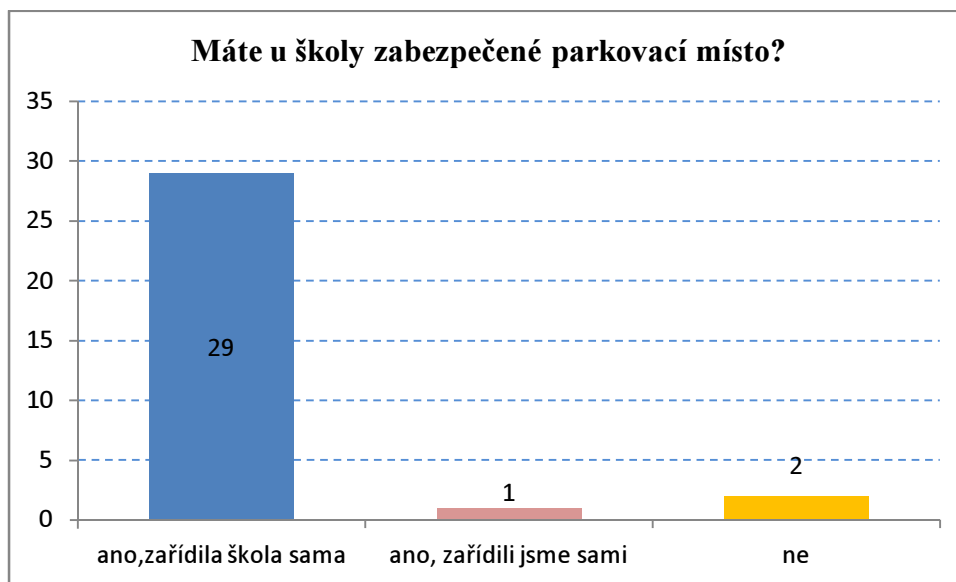
- Otázka č. 7 jednoznačně vypovídá o tom, jak studují integrovaní žáci. Každý žák s postižením má svůj individuální plán, který je vytvořen s ohledem na jeho zdravotní stav, emoční složku a jeho možnosti, týkající se způsobu vzdělání. Každý individuální vzdělávací plán je tvořen spolu s rodiči, popřípadě se zákonným zástupcem žáka, pracovníkem speciální pedagogicko-psychologické poradny, zástupcem školy a učitelem, který bude provádět výuku. Je s ním seznámen i asistent pedagoga a osobní asistent žáka, pokud je přidělen. Individuální vzdělávací plán upravuje výuku žáka dle jeho schopností, upřesňuje, které předměty budou vyučovány, jak a kde (je možnost i studium doma) a naopak, které předměty se žáka nebudou týkat vůbec (např. tělesná výchova pro tělesně postiženého). Během výuky může docházet k jeho úpravě dle potřeb žáka s handicapem a každá změna musí být probrána s rodiči popřípadě se zákonným zástupce a musí být provedena pod dohledem odborníku ze speciální pedagogicko-psychologické poradny.

- 8) Vytvořila škola pro Vaše dítě speciální úpravy odpovídající potřebám Vašeho dítěte?



Graf 5 – Vytvořila škola pro Vaše dítě speciální úpravy?

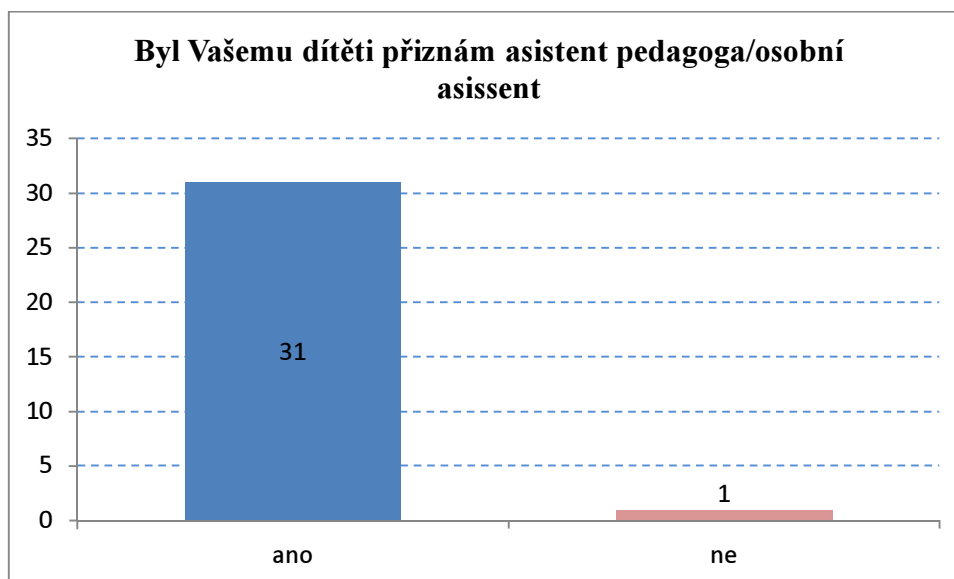
- Graf č. 5 nám opět ukazuje, že školy nejsou připraveny na integraci žáků s postižením. Jen sedm z dotazovaných, tedy pouhých 22 %, nemělo problém při nástupu dítěte s handicapem do normální školy, protože tyto školy byly již připraveny na žáky s handicapem. Jednalo se však pouze o školy základní, jak vyplynulo z dotazníkového šetření. Tyto školy měly již bezbariérové vybavení, nakoupené speciální lavice, které dle potřeb přesunuly do tříd, upravené počítačové programy, pro práci z domu, ale i třeba pomůcky pro zrakově postižené děti. Bohužel celých 78 % škol nebylo připraveno pro žáka s handicapem anebo mělo jen část školy bezbariérové a musely tak řešit dodatečné vybavení školy pomůcky nebo jinými potřebnými věcmi ke studiu pro žáka s handicapem.

9) Máte u školy zabezpečené parkovací místo pro přívoz a odvoz Vašeho dítěte?

Graf 6 – Máte u školy zabezpečené parkovací místo?

- Z následujících odpovědí je patrné, že školy se snaží napomáhat rodinám s dítětem s handicapem. Zabezpečení parkovacího místa je velmi důležité, jelikož tyto rodiny většinou vozí své dítě do školy sami nebo mají zařízený dovoz a odvoz dítěte a právě k tomu je zapotřebí dobré parkovací místo. Dvě odpovědi grafu č. 6 vypovídají o tom, že některé, v našem případě dvě školy, mají takové venkovní zázemí, že se žák s handicapem může dovést přímo před budovu školy bez parkovacího místa. Jiné školy se snaží myslet na tyto problémy a mají zabezpečené parkovací místa pro účely vyložení a naložení žáka s postižením, ale i pro jiné potřebné věci (např. návštěva ve vyučování apod.). Pouze v jednom případě bylo uvedeno, že si rodina zařídila parkovací místo sama, ale to jen díky tomu, že měla ty možnosti a udělala tak po dohodě s danou školou, podotýkám, že se jedná o střední školu. Dalo by se to taky vysvětlit, že šlo o vzájemnou spolupráci školy a rodiny s dítětem s postižením.

- 10) Byl Vašemu dítěti přiznán asistent pedagoga/osobní asistent, který Vašemu dítěti napomáhá při učení?



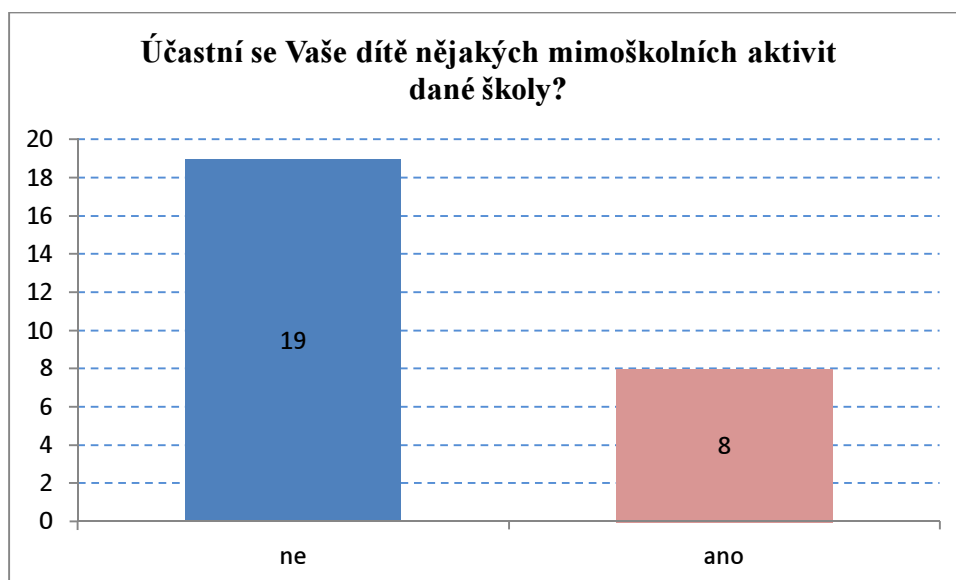
Graf 7 – Byl Vašemu dítěti přiznán asistent pedagoga/osobní asistent?

- Asistent pedagoga je pro dítě s handicapem velmi důležitá osoba, jelikož je jeho pojítkem se vzděláním. Napomáhá mu při studiu a zároveň může pomáhat ostatním žákům ve třídě a tedy vlastně napomáhat tak pedagogovi při vyučování. Asistent pedagoga je osoba, která má pro vykonávání této práce patřičné vzdělání a je dobře seznámen s aktuálním zdravotním stavem žáka s postižením, s jeho možnostmi, schopnostmi a popřípadě jeho emoční složkou. Je určen vedením školy po konzultaci s odborníky z příslušného speciálního pedagogicko-psychologického centra. Bohužel asistent pedagoga napomáhá pouze ve výuce, ale pokud se jedná o mimoškolní akce, třeba návštěva kina, není k dispozici. K tomuto účelu slouží osobní asistent, který je v mém šetření využit ve dvou případech a jedná se o děti s kombinovaným postižením, které navštěvují základní školy. V jednom případě nebyl asistent určen přímo k žákovi, jelikož v dané třídě se nachází již jeden žák se stejným postižením (autismem) a asistent pedagoga je určen pro tuto třídu. Je tady zase vidět spolupráce školy a rodiny s dítětem s handicapem, jelikož přiznání asistenta závisí i na vzájemné dohodě a domluvě obou zúčastněných stran.

11) Jste pokojen/-a s přístupem pedagogů k Vašemu dítěti, pokud nastane situace během výuky, kdy by bylo vhodné jej zohlednit kvůli jeho handicapu?

- Jednoznačná odpověď vypovídá, že pedagogové jsou citliví k okolnostem, které je staví před dítě s handicapem a snaží se velmi citlivě vycházet vstříc jakékoliv spolupráci i někdy i nad rámec školních osnov a své pracovní náplně. U dětí s handicapem může kdykoliv nastat nepředvídatelná situace (např. emoční nestabilita) a pak je velmi nutné, aby pedagog byl citlivý a vnímavý dané situaci. Napomáhá mu k tomu právě asistent pedagoga, který zná i praktické řešení situace a napomáhá k uklidnění a vrácení dané situace do stavu, kdy je možno pokračovat ve vyučování.

12) Účastní se Vaše dítě nějakých mimoškolních aktivit dané školy?

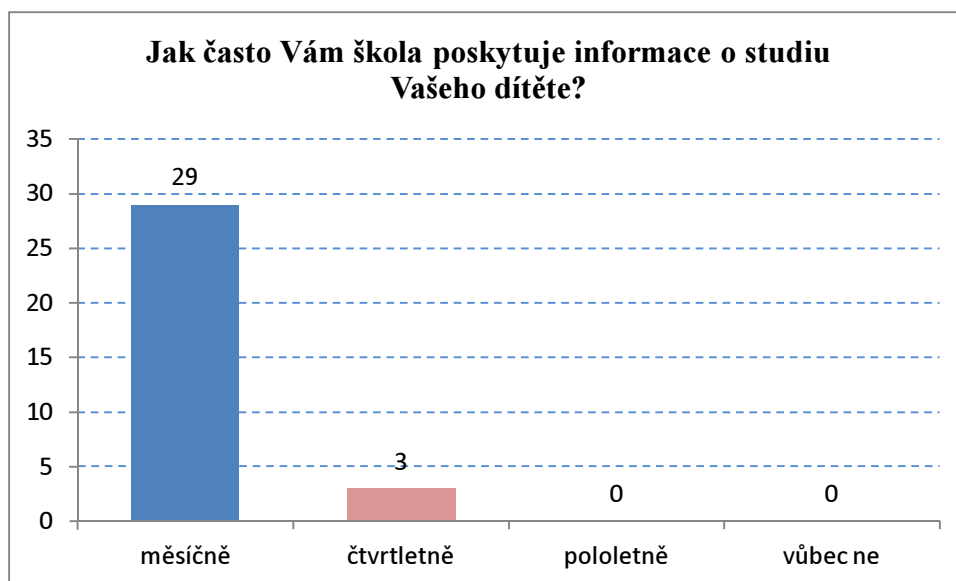


Graf 8 – Účastní se Vaše dítě nějakých mimoškolních aktivit?

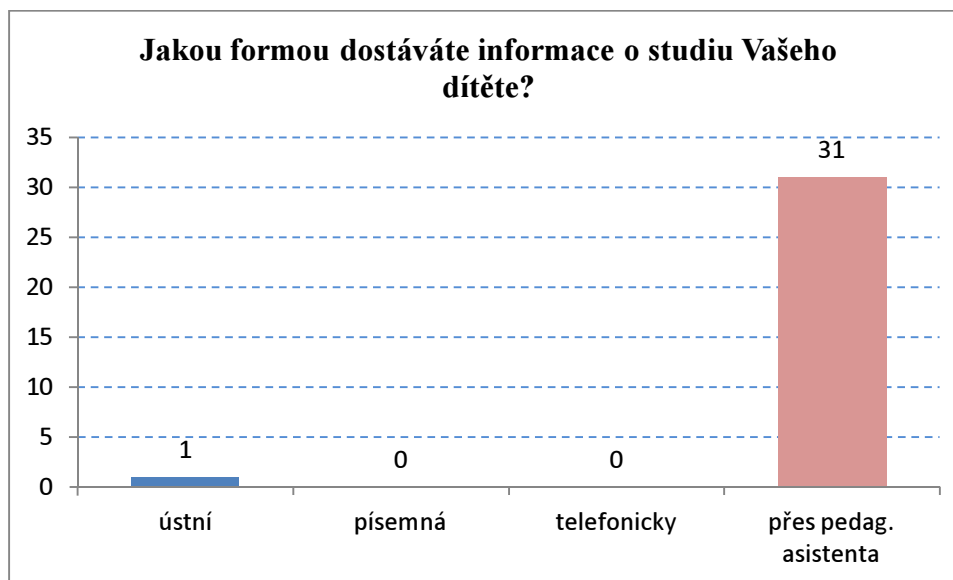
- Děti s handicapem mají ve svém životě díky svému zdravotnímu problému omezené možnosti, které se týkají toho, jak mohou trávit svůj volný čas se svými vrstevníky. Některé postižené děti ani nevyhledávají kontakt se svými vrstevníky a tudíž nemají zájem o své kamarády. Mají svůj svět a život, proto je v grafu č. 8 patrné tak velké množství dětí s handicapem, které se neúčastní žádných mimoškolních akti-

vit. Ale jsou i tací, kteří se snaží začlenit do normálního života i přes svůj handicap. V jednom případě se žák s postižením účastní školních olympiád z jazyka, jak uvedli rodiče do dotazníku. Svým způsobem nevyhledává ve volných chvílích kontakt se svými vrstevníky, ale co se týká jazykové vybavenosti, rád navazuje komunikaci a naopak s těmito dětmi rád tráví mimoškolní aktivity. Jedná se o žáka základní školy, který i přes svůj tělesný handicap našel smysl svého života. Zbývající děti nenavštěvují rovněž všechny mimoškolní aktivity, ale jen ty, které jim dovoluje jejich postižení. Velkou výhodou v tomto případě je, že často bývá škola velmi vstřícná a dovolí na mimoškolní akce, aby své dítě s handicapem doprovázeli vlastní rodiče nebo členové rodiny.

13) Jak často Vám poskytuje škola informace o studiu Vašeho dítěte?



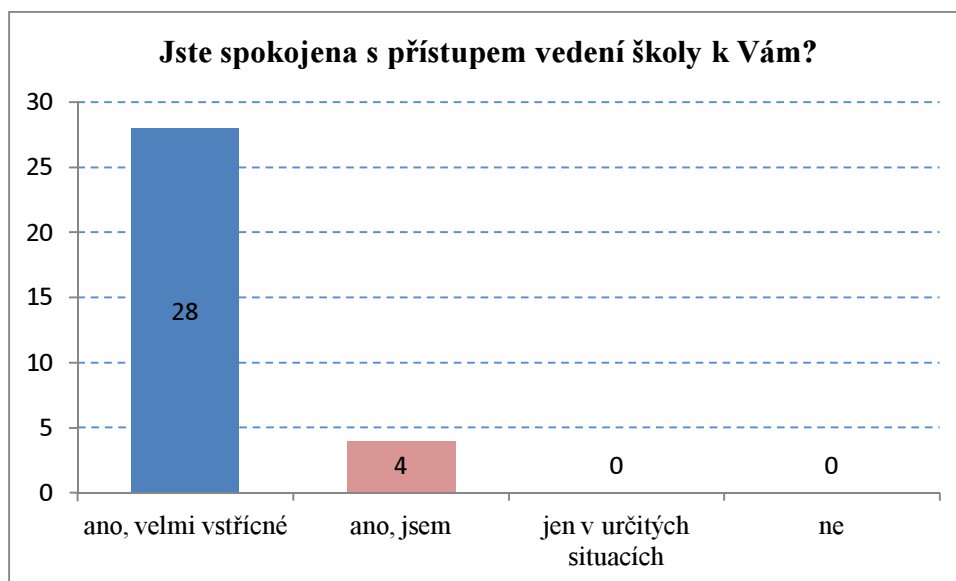
Graf 9 – Jak často Vám škola poskytuje informace o studiu Vašeho dítěte?

14) Jakou formou dostáváte informace o studiu Vašeho dítěte?

Graf 10 – Jakou formou dostáváte informace o studiu Vašeho dítěte?

- Záměrně jsem pro interpretaci údajů spojila tyto dvě otázky dohromady, jelikož jsou velmi úzce propojeny. Škola se snaží co nejvíce informovat rodiče o studiu svého dítěte a v největší míře tak činí osobně přes pedagogického asistenta, který zná nejlépe výuku a dokáže hodnotit dítě s handicapem. Tři respondenti odpověděli, že dostávají informace čtvrtletně nebo při řešení nenadálé situace, jelikož se tak domluvili s vedením školy a postižení jejich dětí to dovoluje. Rodiče dětí s handicapem se však stýkají ve škole s asistentem pedagoga neplánovaně téměř pravidelně, ne-li denně, když své dítě do školy přiváží nebo odváží. Jakákoliv informovanost ze strany školy je vždy smluvně daná a odráží se od handicapu dítěte. Jediná odpověď v grafu 10 vyplývá z toho, že jedno dítě využívá asistenta učitele určeného ve třídě spolu s jinými žáky.

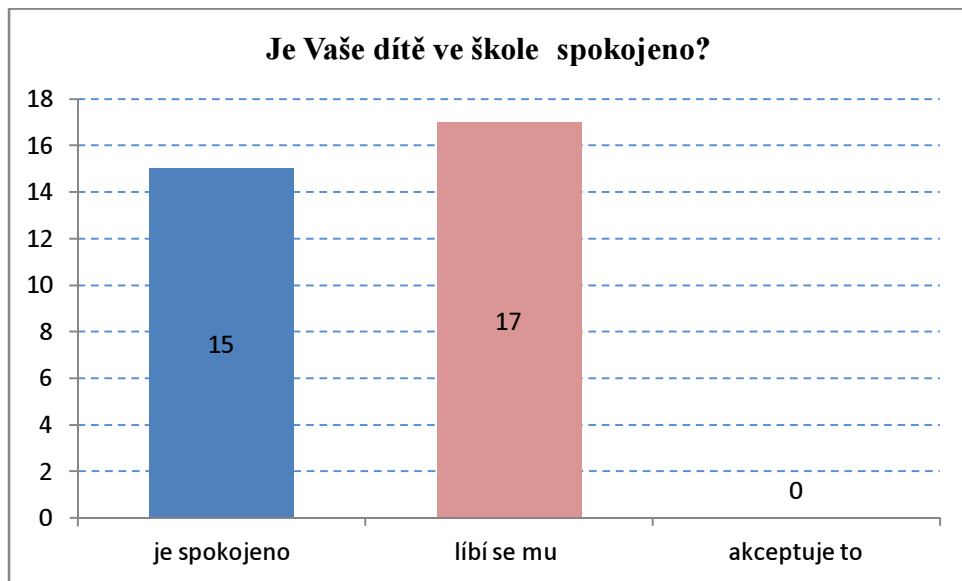
15) Jste spokojena s přístupem vedení školy k Vám?



Graf 11 – Jste spokojen/-a s přístupem vedení školy k Vám?

- Graf 11 nám dokazuje, že vedení školy, kde se vyučuje žák s handicapem, je si plně vědomo závažnosti situace, ve které se rodina nachází. Snaží se napomáhat rodičům při zařizování výuky pro své dítě, snaží se ulehčit jejich denní problémy, které souvisí se starostí a zařizování studia pro své dítě. Někdy se však stává, že řešení určitého problému trvá déle než by si rodiče představovali, a proto se ve výše uvedeném grafu nachází i čtyři odpovědi pouze „ano“. Musíme si uvědomit, že vedení školy má ale jen své kompetence, které nemůže překročit, proto se může zdát, že vyřízení nějaké záležitosti často trvá déle, než si představují rodiče dítěte s handicapem.

16) Je Vaše dítě ve škole spokojeno?



Graf 12 – Je Vaše dítě ve škole spokojeno?

- Z poslední otázky je patrné, že děti s handicapem, které mají své omezení v životě, se snaží o to víc zařadit co nejvíce mezi normální děti. Těší se do školy, rády plní dané úkoly a vše přijímají jako novou výzvu, kdy se snaží něco dokázat a překonat překážky k dosažení cíle, v našem případě ve vzdělání.

5 SPOLUPRÁCE ŠKOLY A RODINY S DÍTĚTEM S HANDICAPEM

Spolupráce školy a rodiny s dítětem s handicapem je málo rozebraný problém v dnešní době, jelikož se týká jen malého procenta populace. Většina lidí má takové štěstí, že mají zdravé děti a tento problém se jich netýká a ani nikdy týkat nebude. Bohužel si málokdo, kdo má zdravé děti a ani si nepřipouští, že by tomu tak nemělo být, uvědomuje, že se v dnešní době vyskytuje tak závažný problém, kterým bezesporu spolupráce školy a rodiny s dítětem s handicapem je. Záměrně používám slovo *problém*, jelikož se dodnes vlastně ani pořádně neví, jak tato spolupráce má řádně vypadat, aby vedla ke spokojenosti nejen dítěte s postižením, ale i všech zúčastněných stran.

5.1 Náзор a snaha o řešení

Jelikož, jak jsem uvedla už výše, žádný člověk, který nemá vlastní zkušenost s dítětem s handicapem, se nedokáže řádně vcítit do situace rodičů, kteří usilují o základní, slušné vzdělání pro své děti s postižením. Jde o to, že to co je pro zdravé dítě automatické, což získané vzdělání bezesporu je, se u dětí s postižením stává velkým problémem. Pouze vytrvalost rodičů a jejich ochota věnovat se dítěti s handicapem daleko víc, než zdravému dítěti, věnovat mu nekonečnou péči a obětovat svůj čas, dokáže zařídit, že i dítě s handicapem získá často vzdělání jako normální zdravé dítě.

V současné době se ve velké míře objevují různé principy metody spolupráce školy a rodiny s dítětem s handicapem při integraci dítěte do školy, ale v praxi se naráží na spoustu problémů, jejichž odstranění záleží jen na ochotě a snaze lidí. Listina základních práv a svobod nám říká, že máme všichni právo na vzdělání, ale taky říká, že dle našich možností a schopností. Jak ale poznáme schopnost někoho, komu nedáme ani šanci ji ukázat. Práce s dětmi s postižením je velmi náročná a bohužel, abychom mohli začlenit takové dítě do společnosti, musíme vynaložit hodně úsilí. Toto úsilí se však očekává nejen od rodičů dítěte s handicapem, ale taky od pedagogických pracovníků, vedení školy, speciálních pracovníků psychologicko-pedagogických poraden, ale taky od spolužáků všech zúčastněných integračního procesu.

Dle mého názoru, se všichni při daném problému zabývají otázkou finanční (kdo zaplatí nový výtah, kdo koupí nový program, kdo zaplatí asistenta pedagoga...), všichni se vlastně potichu ptají: „*Kdo nám zaplatí naši práci na víc?*“ Bohužel si nikdo ze zdravých si lidí ani neumíme představit, jaké je mít handicap a být i v těch nejjednodušších životních situ-

acích odkázán na pomoc druhých. Každý vedoucí pracovník školy se hlouběji začne zabývat problémem dětí s postižením až tehdy, když má na škole alespoň jedno dítě. Ještě u nás není pravidlo, že se na každé škole nachází dítě s postižením a ne všechny školy jsou tomu přizpůsobeny a při tom by, dle mého názoru, stačilo, kdyby byla povinnost všech škol, zabezpečit a připravit školu a její vybavení i pro případnou integraci žáků s postižením. Myslím si, že těchto dětí, bude v základních školách přibývat, protože rodiče takových dětí budou mít vždy velkou snahu získat pro své dítě alespoň dobré vzdělání. Kdyby se tato příprava školy zahrnula do běžné pracovní náplně vedení školy, tak by se předcházelo zbytečným problémům, které vznikají při integraci dětí s handicapem. Je mnohem jednodušší, když děti s handicapem dáme do speciálních škol, na které jsou finance uvolněné státem a kde jsou zaměstnanci, v rámci své pracovní doby a pracovní náplně, se povinni starat o děti s handicapem. Mnohem rozumnější by však dle mě bylo, kdyby se prohloubila spolupráce se speciálními pedagogy těchto škol a škol normálních, přesunula se část financí do normálních škol a tím by se dětem zabezpečilo dobré vzdělání, na které mají právo. Mohlo by jít vlastně o podobný princip, jako když se střední odborná škola propojuje s praktickou školou, která je více zaměřena na praxi.

ZÁVĚR

Dané téma o spolupráci školy a rodiny s dítětem s handicapem jsem si vybrala záměrně, jelikož ve svém okolí znám několik případů, kdy rodiče doslova bojují za dobré základní vzdělání pro své dítě s handicapem. Možná jsem se měla více zabývat rozborem rozhovorů, které jsem neplánovaně vedla s rodiči dětí s handicapem při utváření dotazníků, ale já jsem si hned v začátku vybrala metodu dotazníkovou a držela jsem se daného rozhodnutí. Teprve v průběhu šetření se ukázalo, že i tato zmiňovaná metoda hloubkového šetření by mohla být správná.

Během mého šetření se ukázalo téma spolupráce školy a rodiny s dítětem s handicapem jako problémové. Původně jsem si myslela, že hlouběji vysvětlím možnou spolupráci, ale ukázalo se, že tato spolupráce sebou nese spoustu problémů. Bohužel, jak jsem zjistila, tak největší problém je v lidech. Ještě pořád neprobíhá daná spolupráce automaticky a spousta lidí se týká pouze jakou součástí směrnic či zákona, ale nedotýká se jich. Teprve když nastane problém při nástupu žáka s handicapem do školy, vyplývají na povrch dané problémy. Velkou překážkou je ale neochota lidí pracovat nad rámec školních osnov. Pouze vstřícné jednání nám nezabezpečí, že naše dítě s postižením dosáhne toho, co normální dítě a to je základní vzdělání. Je velmi dobré, že se integrace dětí s postižením prohlubuje a že tyto děti začleňujeme do normálního života. Generace normálních dětí, které budou od dětství chápat lidi s postižením jako součást života a naučí se s nimi žít a pomáhat jim, budou i v dospělosti vstřícnější k těmto lidem a chápavější k jejich běžným problémům.

V mé bakalářské práci jsem se snažila alespoň poukázat na to, že tady jsou děti, které neměly v životě štěstí. Tyto děti mají v životě velký problém v tom, když se chtějí co nejvíce podobat normálním dětem a snaží se dostat na co nejbližší úroveň k nim a mít s nimi stejné vzdělání. Musíme si uvědomit, že často mimoškolní aktivity bez pomoci asistentů pro děti s handicapem nepřicházejí v úvahu a škola je jediné místo, kdy se můžou začlenit mezi normální a zdravé děti.

Správný výběr školy, spokojenost dítěte ve škole, jeho příprava na další studium a co možná nejvíce samostatný život, to jsou okamžiky, které významně ovlivní kvalitu života dětí s postižením, ale i jejich pečující rodiny.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- [1] RVP. MŠMT: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy [online]. MŠMT, ©2013 [cit.2014-01-13]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/zakladni-vzdelavani/upraveny-ramcovy-vzdelavaci-program-pro-zakladni-vzdelavani>
- [2] BARTOŇOVÁ, Miroslava a Marie VÍTKOVÁ. *Strategie ve vzdělávání dětí a žáků se speciálními vzdělávacími potřebami: texty k distančnímu vzdělávání*. 2., přeprac. a rozš. vyd. Brno: Paido, 2007, 247 s. ISBN 978-80-7315-158-4.
- [3] ČADOVÁ, E. Integrace ve školní TV. In: *Integrace - jiná cesta II* . sborník příspěvků ze semináře Olomouc 25.4.2008. 1. vydání. Olomouc: Univerzita Palackého, 2008. 112 s. ISBN 978-80-244-2029-5
- [4] ČERMÁK, Michal. *Jak se stát férovou školou I.: diskriminace ve školství z pohledu práva*. 2., dopl. vyd. Brno: Liga lidských práv, c2010, 53 s. ISBN 978-80-903473-8-0.
- [5] CHRÁSTKA, M. *Metody pedagogického výzkumu*. 1. vydání. Praha: Grada, 2007. 265 s. ISBN 9788024713694
- [6] JANIŠ, K. *Rodina a škola*. 1. vydání. Hradec Králové: Gaudeamus, 2001. 103 s. ISBN 8070411708
- [7] KLENKOVÁ, J. *Možnosti stimulace preverbálních a verbálních schopností výjivo- vě postižených dětí*. 106. publikace. Brno: Paido, 2000.
- [8] KOPŘIVA, P., NOVÁČKOVÁ, J. *Respektovat a být respektován*. Kroměříž: Spirála, 2005. 282 s. ISBN 8090187366
- [9] KREJČOVÁ, V., KARGEROVÁ, J. *Vzdělávací program Začít spolu. Metodický průvodce pro I. stupeň základní školy*. 1. vydání. Praha: Portál, 2003. 228 s. ISBN 8071786950
- [10] LECHTA, Viktor. *Základy inkluzivní pedagogiky: dítě s postižením, narušením a ohrožením ve škole*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2010, 435 s. ISBN 978-80-7367-679-7.

- [11] MATĚJČEK, Z. *Dítě a rodina v psychologickém poradenství*. 1. vydání. Praha: SPN, 1992. 223 s. ISBN 8004252362
- [12] MATOUŠEK, O. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. 2. rozšířené a přepracované vydání. Praha: Sociologické nakladatelství, 1997. 144 s. ISBN 8085850249
- [13] MICHALÍK, Jan. *Rodiče a dítě se zdravotním postižením (nejen) na základní škole*. 1. vydání. Pardubice: Studiopress s.r.o., 2013. 150s. ISBN 978-80-86532-29-5
- [14] NOVOSAD, Libor. *Tělesné postižení jako fenomén i životní realita: diskurzivní pohledy na tělo, tělesnost, pohyb, člověka a tělesné postižení*. 1. vydání. Praha: Portál, 2011, 166 s. ISBN 978-80-7367-873-9.
- [15] PANČOCHA, Karel. *Perspektivy výzkumu inkluzivního vzdělávání*. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 2011, 196 s. ISBN 978-80-210-5663-3.
- [16] RABUŠICOVÁ, M., ŠEĐOVÁ, K., TRNKOVÁ, K., ČIHÁČEK, V. *Škola a /versus/ rodina*, 1vydání. Brno: MU, 2004. 176 s. ISBN 80-210-3598-6
- [17] PROBAČNÍ A MEDIAČNÍ SLUŽBA ČESKÉ REPUBLIKY. Mezinárodní spolupráce. <http://www.pmscr.cz/> [online]. © 2014 [cit.2014-03-30]. Dostupné z: <https://www.pmscr.cz/mezinarodni-spoluprace/>
- [18] RYMEŠOVÁ, J., ŽÁKOVÁ, M. *Škola bez tajemství*. 1. vydání. Praha: Kvarta, 1993. 56 s. ISBN 8085570327
- [19] TANNENBERGEROVÁ, Monika a Katarína KRAHULOVÁ. *Jak se stát férovou školou II.: inkluzivní vzdělávání v praxi*. Brno: Liga lidských práv, c2010, 55 s. ISBN 978-80-87414-02-6.
- [20] VALENTA, Milan, Jan MICHALÍK a Martin LEČBYCH. *Mentální postižení: v pedagogickém, psychologickém a sociálně-právním kontextu*. 1. vydání. Praha: Grada, 2012, 349 s. ISBN 978-80-247-3829-1.
- [21] VÁGNEROVÁ, M. *Psychologie handicapu*. 1. vydání. Praha: Karolinum, 2004, 230 s. ISBN 80-7184-922-4
- [22] VÍTKOVÁ, M. *Kapitoly z úvodu do speciální pedagogiky*. 1vydání. Brno: MU, 1994. 74 s. ISBN 8021004754

- [23] VÍTKOVÁ, M., PIPEKOVÁ J. *Tělesně postižené dítě v mateřské a základní škole*.
Brno: CDVU MU, 1994. 111 s. č.j. 1126/PM

ELEKTORNICKÉ PRAMENY:

<http://www.sancedetem.cz>

<http://www.marinka.cz>

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

SPC – speciální pedagogické centrum

MŠMT – Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy České republiky

RVP- rámcový vzdělávací program

ŠVP – školní vzdělávací program

IVP – individuální vzdělávací plán

SEZNAM GRAFŮ

<i>Graf 1 - Jakou školu Vaše dítě navštěvuje?</i>	36
<i>Graf 2 – Vaše dítě je s postižením?</i>	37
<i>Graf 3 – Přístup v pedagogicko – psychologické poradně.</i>	39
<i>Graf 4 – Setkali jste se ve škole se vstřícným jednáním?</i>	40
<i>Graf 5 – Vytvořila škola pro Vaše dítě speciální úpravy?</i>	42
<i>Graf 6 – Máte u školy zabezpečené parkovací místo?</i>	43
<i>Graf 7 – Byl Vašemu dítěti přiznán asistent pedagoga/osobní asistent?</i>	44
<i>Graf 8 – Účastní se Vaše dítě nějakých mimoškolních aktivit?</i>	45
<i>Graf 9 – Jak často Vám škola poskytuje informace o studiu Vašeho dítěte?</i>	46
<i>Graf 10 – Jakou formou dostáváte informace o studiu Vašeho dítěte?</i>	47
<i>Graf 11 – Jste spokojen/-a s přístupem vedení školy k Vám?</i>	48
<i>Graf 12 – Je Vaše dítě ve škole spokojeno?</i>	49

SEZNAM TABULEK

<i>Tab. 1: Počet integrovaných žáků v letech 2004-2011, (Michalík, 2013)</i>	29
<i>Tab. 2: Kdy nemoc propukla?</i>	38
<i>Tab. 3: Měli jste možnost vybrat si pro dítě školu?</i>	40
<i>Tab. 4: Vytvořila škola individuální vzdělávací plán?</i>	41

SEZNAM PŘÍLOH

PI dotazník pro rodiče s dětmi s handicapem

PII loga organizací

PŘÍLOHA P I: DOTAZNÍK

Vážená paní, vážený pane,

dostává se Vám do rukou dotazník, který jsem vypracovala pro potřeby mé bakalářské práce s názvem „**SPOLUPRÁCE ŠKOLY A RODINY S HANDICAPOVANÝM DÍTĚTEM**“. Je zcela anonymní a zjištěné skutečnosti budou využity výhradně pro potřeby mé závěrečné práce. Pokud není uvedeno jinak, označte vždy jednu odpověď. Předem Vám děkuji za vyplnění dotazníku.

Míroslava Marková, studentka oboru: **SPECIALIZACE ODBORNÝCH PŘEDMĚTŮ PRO SŠ**

1. Jakou školu Vaše dítě navštěvuje?

a) Základní školu: první stupeň

druhý stupeň

b) Speciální a/či praktickou základní školu: první stupeň

druhý stupeň

c) Učební obor a jaký.....

d) Střední školu a jakou

2. Vaše dítě je s postižením:

a) tělesným

b) duševním

c) kombinovaným

3. Vaše dítě se narodilo již s postižením nebo nemoc (handicap) propukla během života?

a) postižení se projevilo hned při narození

b) postižení se projevilo až během života, v roce

4. Jaký byl přístup v Pedagogicko-psychologické poradně při snaze o integraci Vašeho dítěte do normální školy, s ohledem na postižení Vašeho dítěte?
- a) Vstřícný
 - b) Chápavý
 - c) Nebyla nám integrace doporučena
5. Měli jste možnost vybrat si pro dítě školu, která by se jemu i Vám jevila jako vyhovující s ohledem na jeho handicap?
- a) Ano
 - b) Ne, protože
6. Setkali jste se ve škole se vstřícným přístupem vzhledem k postižení Vašeho dítěte?
- a) Určitě ano
 - b) Ano
 - c) Ne
 - d) Vůbec ne
7. Vytvořila škola pro Vaše dítě Individuální vzdělávací plán, který je vyhovující?
- a) Jestli ano, konzultovala ho škola s Vámi a je dostatečně vyhovující pro vaše dítě?
.....
 - b) Ne
8. Vytvořila škola pro Vaše dítě speciální úpravy odpovídající potřebám Vašeho dítěte?
- a) Ano, vytvořili pro mé dítě následující úpravy:
.....
 - b) Ne, nebylo potřeba

9. Mate u školy zabezpečené parkovací místo pro přívoz a odvoz Vašeho dítěte?

- a) Ano, škola místo zařídila
- b) Ano, zařídili jsme si to sami
- c) Ne, přistavujeme u školy pouze pro vyložení dítěte

10. Byl Vašemu dítěti přiznán asistent pedagoga/osobní asistent, který Vašemu dítěti napomáhá při učení?

- a) Ano, napište jaký asistent

.....

- b) Ne a z jakého důvodu?

.....

11. Jste spokojen/-a s přístupem pedagogů k Vašemu dítěti, pokud nastane situace během výuky, kdy by bylo vhodné jej zohlednit, vzhledem k jeho handicapu?

- a) Ano
- b) Ne, protože

.....

12. Účastní se Vaše dítě nějakých mimoškolních aktivit dané školy?

- a) Ne
- b) Ano a jaké

.....

13. Jak často Vám škola poskytuje informace o studiu Vašeho dítěte?

- a) Měsíčně
- b) Čtvrtletně
- c) Pololetně
- d) Vůbec, pouze na požádání

14. Jakou formou dostáváte informace o studiu Vašeho dítěte?

- a) Ústní
- b) Písemnou, poštou
- c) Telefonicky
- d) Pouze přes pedagogického asistenta

15. Jste spokojena s přístupem vedení školy k Vám?

- a) Ano, velmi vstřícné a milé jednání
- b) Ano, jsem
- c) Jen při řešení určitých problémů (uved'te příklad)

.....

- d) Ne, jednání je vy nucené, nevstřícné a depresivní

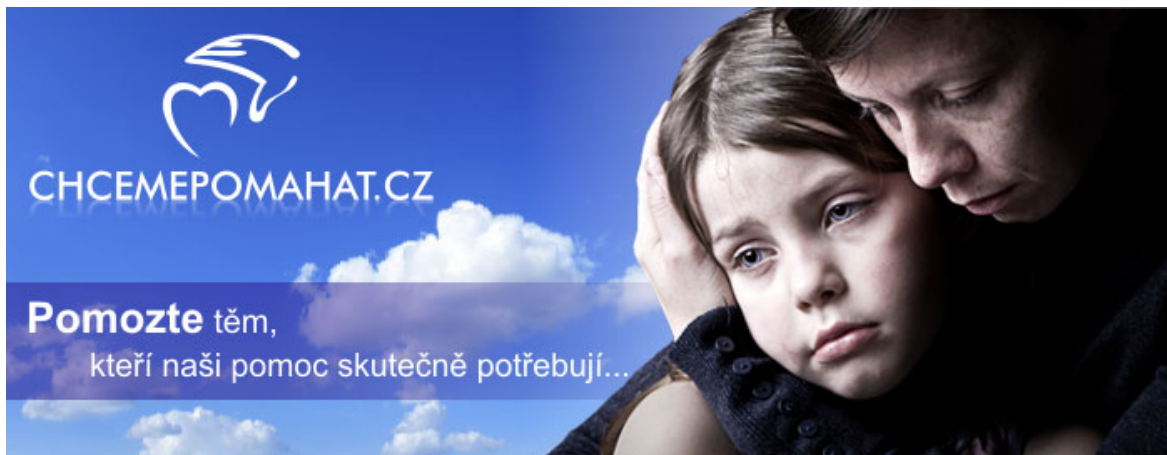
16. Jak je Vaše dítě ve škole spokojeno, jaké má pocity?

- a) Velmi dobré, je spokojen/a
- b) Ve škole se mu/jí líbí
- c) Školu pouze akceptuje
- d) Do školy chodí nerad

17. Mate u školy zabezpečené parkovací místo pro přívoz a odvoz Vašeho dítěte?


- d) Ano, škola místo zařídila
- e) Ano, zařídili jsme si to sami
- f) Ne, přistavujeme u školy pouze pro vyložení dítěte

PŘÍLOHA P II: LOGA ORGANIZACÍ



CHCEMEPOMAHAT.CZ

Pomozte těm,
kteří naši pomoc skutečně potřebují...



paprsek

Asociace rodičů a přátel
zdravotně postižených dětí v ČR, o.s.

*Nikdo není zbytečný na tomto světě,
kdo ulehčuje břemeno jiných.*

— Charles Dickens

Centrum pro zdravotně postižené děti a mládež - SRDÍČKO

"V péči o štěstí druhého nacházíme své vlastní" Platón



DANETA

centrum pro zdravotně postižené Hradec Králové



NADACE
SIRIUS

Šance  **Dětem**